

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**POSTOJE ADOLESCENTŮ KE SVÝM
PRARODIČŮM**

Bc. Janet Bělová

Diplomová práce

Studijní program: magisterský

vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

PRAHA 2018

Prague College of Psychosocial Studies

**THE TEENAGER'S ATTITUDES TO THEIR
GRANDPARENTS**

Bc. Janet Bělová

The Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Karel
Hnilica, CSc.

PRAHA 2018

Anotace:

Diplomová práce se zaměřuje na postoje adolescentů ke svým prarodičům. Teoretická část shrnuje poznatky o postojích a vývojovém období adolescentů. Představuje čtenářům prarodičovství včetně jejich vývojového období a role v rodinném systému. Poukazuje na význam prarodičů v životě jejich vnoučat a seznamuje s tématem generativity, která je součástí výzkumu. Praktická část se zabývá kvantitativním výzkumem postojů adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Využity jsou metody dotazníkového šetření a tzv. Loyolská škála generativity. Hlavní cílem je zjistit, zda existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu.

Klíčová slova: postoje, vývojové období adolescentů, vývojové období prarodičů, role prarodiče, rodinný systém, generativita, výzkum

Abstract:

This thesis focuses on the teenagers' attitudes to their grandparents. The theoretical part summarizes the knowledge about the attitudes and about the evolutionary period of teenagers. It presents the grandparents including their evolutionary period and the role in the family system to the readers. It shows the meaning of the grandparents in the life of their grandchildren and informs about the topic of generativity which is the part of the research. The practical part deals with the quantitative research of the teenagers's attitudes to their grandparents and with the degree of their generative interest. I used the methods of surveys and the Loyola Generativity Scale. The main aim is to find out if there is a connection between the teenagers' attitudes to their grandparents and the degree of their generative interest.

Key words: attitudes, the evolutionary period of teenagers, the evolutionary period of grandparents, the role of grandparents, the family system, the generativity, the research

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou/diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne .....

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu Doc. PhDr. Karlovi Hnilicovi, CSc. za jeho ochotu, odborný přístup, věcné připomínky v průběhu zpracovávání diplomové práce a především za pomoc s metodologií a vyhodnocením dat mého výzkumu. Dále také paní Mgr. Ivaně Dvořákové za konzultace ohledně výzkumu a zprostředkování české verze Loyolské škály generativity. Závěrem bych chtěla poděkovat i paní PhDr. Kataríně Millové, Ph.D. za poskytnutí výše uvedené škály pro účely zpracování výzkumné části diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 POSTOJE	11
1.1 Utváření postojů.....	12
1.2 Funkce postojů.....	12
1.3 Změna postojů.....	13
1.4 Měření postojů	14
2 VÝVOJOVÉ OBDOBÍ ADOLESCENTŮ	16
2.1 Biologické změny.....	16
2.2 Duševní vývoj	17
2.3 Sociální oblast - vztahy s vrstevníky, postavení ve společnosti a hledání identity.....	18
2.4 Pozdní adolescence a přechod do dospělosti	20
3 RODINNÝ SYSTÉM A MEZIGENERAČNÍ VZTAHY ...21	
3.1 Rodina - její dělení, funkce a role.....	21
3.1.1 Rodina a její dělení	21
3.1.2 Funkce rodiny	22
3.1.3 Různé role v rámci rodiny	22
3.2 Postavení prarodičů v rodině	23
3.2.1 Prarodiče a jejich role v rozvodu manželství jejich dětí	24
3.2.2 Prarodiče a pěstounská péče.....	26
3.3 Mezigenerační vztahy v rodině.....	26
3.3.1 Vztahy rodičů s prarodiči.....	27
4 PRARODIČOVSTVÍ	28
4.1 Role prarodiče	28
4.2 Vývojové období prarodičů	29
4.2.1 Starší dospělost	29
4.2.2 Stáří.....	31
4.3 Typy prarodičů a jejich chování ke svým vnoučatům.....	32
4.4 Význam prarodičů v životě jejich vnoučat	33
4.4.1 Informace o rodinné historii.....	33

4.4.2	Výuková role prarodičů.....	34
4.4.3	Hra s prarodiči, trávení volného času, záliby.....	35
4.4.4	Zdroje vyšších lidských hodnot.....	35
4.5	Prarodiče a jejich vztah s vnoučaty od narození vnoučete do období adolescence	35
4.6	Prarodiče a jejich vztah s vnoučaty v adolescentním věku.....	36
5	GENERATIVITA.....	39
5.1	Definování generativity a její dimenze	39
5.2	Typy generativity	41
5.3	Věkové a genderové rozdíly v rámci generativity	42
5.4	Měření generativity	43
II	PRAKTICKÁ ČÁST	45
6	VÝZKUM POSTOJŮ ADOLESCENTŮ KE SVÝM PRARODIČŮM A JEJICH SOUVISLOST S VLASTNÍ MÍROU GENERATIVNÍHO ZÁJMU	45
6.1	Výzkumné otázky.....	45
6.1.1	Hlavní výzkumná otázka:	45
6.1.2	Další výzkumné otázky:	45
6.2	Hypotézy	46
6.2.1	Hlavní výzkumná hypotéza:	46
6.2.2	Další výzkumné hypotézy:	46
6.3	Cíle výzkumu.....	47
6.4	Realizace výzkumu	47
6.5	Výzkumný vzorek.....	50
6.6	Výzkumná metoda.....	51
6.7	Způsob sběru dat.....	52
6.8	Testování hypotéz a interpretace výsledků.....	54
6.8.1	Testování hlavní výzkumné hypotézy	54
6.8.2	Testování vedlejších výzkumných hypotéz	56
6.8.3	Vyhodnocení některých jednotlivých otázek.....	62
6.9	Shrnutí	72
DISKUZE	74	
ZÁVĚR.....	76	
SEZNAM LITERATURY	78	
PŘÍLOHY	1	

ÚVOD

Diplomová práce se zaměřuje na postoje adolescentů ke svým prarodičům. Téma postojů a jejich zkoumání mě zaujalo již při tvorbě méjí bakalářské práce, která se nazývala: „Postoje žáků 8. až 9. třídy ZŠ k užívání návykových látek a k záškoláctví“. Vzhledem k tomu, že se opět zaměřuji na zkoumání postojů, tak jsem přejala kapitolu o postojích ze své bakalářské práce z toho důvodu, abych se neopakovala, ale přesto na úvod diplomové práce přiblížila problematiku postojů, která je opět hlavním předmětem mého zkoumání.

Samotné zacílení tématu na postoje k prarodičům jsem si vybrala z toho důvodu, že mě zajímá téma rodinného soužití, vztahů a role prarodičů v něm. Zároveň bych chtěla zvýšit informovanost o tom, jakou roli a celkovou úlohu a význam mohou mít prarodiče v životě svých vnoučat a jaký pozitivní vliv na ně mohou mít i v adolescentním věku. O vztazích dětí a rodičů slyšíme velmi často, ať už z osobních zkušeností našich přátel nebo také z medií či odborné literatury. O významu prarodičů a jejich přínosu v životě vnoučat se již tolik informací nedozvídáme, i přestože rodina má obecně největší vliv na vývoj jedince a také na navazování jeho budoucích vztahů. Považuji tedy za důležité se orientovat v tom, jaké mají postoje adolescenti ke svým prarodičům a jak celkově fungují tyto dvě generace ve vzájemných vztazích. Zároveň v dnešní době čím dál tím více seniorů zůstává osamocených či v ústavních zařízeních. Zjišťovat, jak se mladá generace staví ke stáří, které přirozeně reprezentují samotní prarodiče, považuji tedy za podstatné a přínosné do budoucnosti. Zacílení diplomové práce na vývojové období adolescentů jsem zvolila z toho důvodu, jelikož je známo, že v době dospívání popularita rodinných vztahů klesá a dospívající mají potřebu se vůči dospělým vymezovat a prosazovat svoje názory. Upřednostňují přátele oproti rodině, kteří se stávají těmi důležitými. Z vlastní zkušenosti si během svého dospívání pamatuji málo jedinců, kteří by veřejně projevovali svůj kladný postoj ke svým prarodičům a mluvili například o tom, že si jich váží, tráví s nimi dobrovolně čas apod. Naopak se velmi aktivně řešily vztahy mezi vrstevníky a členství v určitých skupinkách neboli „partách“. Nemůžeme tedy v tomto období bez bližšího zkoumání říci, jak se dospívající k prarodičům staví vzhledem ke změně zacílení pozornosti na vrstevnické vztahy a také teprve vlastnímu formování názorů a celkovým postojům k různým

objektům a problémům. Dále jsem pro volbu tématu považovala za klíčovou svojí vlastní zkušenost s mými prarodiči, u kterých si uvědomuji, že měli velmi přínosnou roli v mém životě od dětství až do dospělosti a můj kladný postoj k nim se neměnil ani v průběhu dospívání. Zajímalo mne tedy, jak jsou na tom adolescenti v dnešní době.

V rámci teoretické části diplomové práce shrnuji, jak jsem již zmiňovala, co to jsou postoje, jaká je jejich funkce, zda jsou měnitelné a jakým způsobem je můžeme měřit. Ve druhé kapitole blíže popisuji vývojové období tzv. pozdní adolescence, do které spadají respondenti, u kterých jsem realizovala výzkumné šetření. V tomto věkovém rozmezí 15 – 20 let totiž nemusí být adolescenti do takové míry ovlivnění rodinnými vztahy a zároveň dokáží vzhledem ke svému kognitivnímu posunu zmapovat jejich vztah s prarodiči a postoje k nim. Mimo jiné jsem chtěla eliminovat fakt, že některé mladší děti navštěvují svoje prarodiče pouze proto, že je k nim jejich rodiče pošlou na prázdniny nebo se o ně musí prarodiče ještě aktivně starat. V pozdějším věku se kontakt s prarodiči postupně může stávat dobrovolným, což s sebou přináší i názorovou svobodu a lépe se mohou projevit kladné či záporné postoje. V další třetí kapitole seznamuji čtenáře s rodinným systémem a mezigeneračními vztahy, protože samotný vztah prarodiče s jeho vnoučetem vzniká v rámci rodiny a dalších vztahů, které mohou v konečném důsledku působit i na vztahování se prarodičů ke svým vnoučatům a naopak. Čtvrtá kapitola přibližuje blíže roli prarodičů, jejich vývojové období a význam prarodičů v životě jejich vnoučat různého věku včetně adolescence. Pátá kapitola se věnuje tématu generativity a konkrétně generativnímu zájmu, který je též předmětem zkoumání výzkumné části diplomové práce. Představuje, co to je generativita, jaké jsou její dimenze, typy, věkové a kulturní odlišnosti a jak se měří.

V samotné výzkumné části diplomové práce si kladu za hlavní cíl zjistit, zda existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Předpokládám, že adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu. Účelem výzkumu je zjistit, jaké mají adolescenti postoje ke svým prarodičům a na základě jakých faktorů jsou mezi postoji rozdíly. Tímto způsobem přispět svými poznatky ke zkoumání postojů k prarodičům a také generativnímu zájmu již v adolescentním věku. Případně poukázat na významnost role prarodiče u adolescentů a na jejich podíl na rozvoji generativity mladé generace.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTOJE

Kapitolu o postojích, jak jsem zmiňovala již v úvodu, jsem přejala z mojí bakalářské práce, která se nazývala: „Postoje žáků 8. až 9. třídy ZŠ k užívání návykových látek a k záškoláctví.“ Tuto kapitolu jsem použila z toho důvodu, jelikož na úvod diplomové práce bych chtěla přiblížit téma postojů, které jsou opět předmětem mého zkoumání, ale tentokrát již v jiné věkové kategorii a také k jinému objektu.

Téma postojů se stalo na začátku 20. století hlavní kategorií sociální psychologie. Prostřednictvím postoje vyjadřujeme náš hodnotící vztah k určitému objektu. Dáváme jím najevo, co je pro nás přednější nebo co naopak nemáme rádi (Výrost a Slaměník, 2008). Objekty se nám jeví jako žádoucí a nežádoucí, dobré nebo špatné, morální nebo nemorální, pravdivé či nepravdivé a podobně (Nakonečný, 2009).

Všeobecně se předpokládá, že poznáním postojů člověka můžeme usuzovat předpoklady o směrech jeho budoucího chování (Výrost a Slaměník, 2008). Ovšem například již LaPierre říká, že mezi postoji a jednáním může existovat nesoulad (cit. dle Nakonečného, 2009, s. 239).

Z několika provedených výzkumů se potvrdilo, že nesoulad mezi postoji a chováním je znatelný, když je zřejmé, že by člověku za jeho chování, které by odpovídalo postoji, hrozil trest. Postoje jsou tedy konzistentní se způsoby jednání dle toho, jak to daná situace dovoluje (Nakonečný, 2009).

Samotným projevem chování člověka s kladným postojem k prarodičům, by mohla být i jeho častější návštěvnost prarodiče, pokud by například za to nebyl potrestán od svých rodičů. Zda existuje soulad mezi postoji adolescentů a tím, jak často navštěvují svoje prarodiče, se můžete dočíst ve výzkumné části diplomové práce.

1.1 Utváření postojů

Postoj se utváří ze **3 složek** neboli komponent – **kognitivní, emotivní a konativní**. U kognitivní komponenty záleží na tom, jak člověk o objektu svého postoje smýšlí, co o něm ví. Emotivní (afektivní) komponenta obsahuje ty emoce, které v nás daný objekt vyvolává, zároveň tato komponenta určuje intenzitu postoje a to od extrémně pozitivního přes neutrální až k extrémně negativnímu. Poslední konativní komponenta vyjadřuje snahu člověka chovat se určitým způsobem vůči objektu postoje (Nakonečný, 2009).

Abychom mohli vyjadřovat vztah k hodnotám prostřednictvím postoje, musíme se také ve světě těchto hodnot orientovat, což se učíme již od dětství. Dítě neustále získává zkušenosti procesem učení, ve kterém se učí ve dvou rovinách rozeznávat, co je dobré a špatné. V rovině společensko - normativní, do které patří to, co za dobré a špatné pokládá sociální a kulturní prostředí a v rovině subjektivní, do které se zahrnuje to, co dítě samo považuje za dobré nebo špatné na základě vlastní zkušenosti. Zde vyčnívá již zmiňovaná emocionální zkušenost, která odpovídá odměnám a trestům. To za co je dítě potrestáno, je přirozeně špatné. Dítě či dospívající si tak postupně vytváří systém apetencí a averzí a s tím spojený celkový kognitivní obraz o světě, který zahrnuje systém subjektivních významů objektů, vlastních činností a vztahů mezi nimi (Nakonečný, 2009).

1.2 Funkce postojů

Katz dělí funkce postojů za prvé na **instrumentální, adjustační nebo utilitární funkci**. Pozitivní postoje jsou v tomto případě asociovány s odměnami, negativní postoje s tresty nebo jejich očekáváním. Další je **ego – defenzivní funkce** postoje, která má za úkol chránit integritu osobnosti tím, že například redukuje úzkost či podceňuje negativní vlastnosti, které si jedinec připisuje. Zároveň ho chrání před uznáním nepřijemností o jeho chování či vlastnostech. Další funkcí je tzv. **hodnotově expresivní funkce**, prostřednictvím které jedinec může vyjádřit své postoje tím, že je zrealizuje například v náboženství či politice, což pro něho může být uspokojivé a potvrzovat to jeho sebehodnocení. Poslední složkou je tzv. **kognitivní funkce**, která vypovídá o tom, že člověk má tendenci uspořádat si poznatky o světě, chápat smysl

událostí, vyznat se v sobě, což se projevuje i ve vytváření postojů, které spojují funkci kognitivní se subjektivním významem poznatků (cit. dle Nakonečného, 2009, s. 248 – 249).

Katz dále dělí subjektivní význam postojů centrálních a postojů periferních. Centrální vypovídají o vztazích člověka s významnými objekty (rodina, zaměstnání a podobně). Periferní vyjadřují méně významné objekty (kupříkladu vztah k americké politice). Z toho vyplývá, že pro každého člověka mají význam jiné objekty a tyto významy pak zakládají funkce postojů (cit. dle Nakonečného, 2009, s. 249).

1.3 Změna postojů

Postoje se mění vždy v závislosti na situaci a na momentálním psychickém rozpoložení jedince (Nakonečný, 2009).

Jak zmiňuje Výrost a Slaměník (2008), tak mnozí autoři uvádějí, že při změně postojů se za hlavní prostředek změny považuje **persvaze** neboli přesvědčování. Předmětem zkoumání se stávají proměnné komunikačního procesu, mezi které patří například zdroj informace (komunikátor), obsah persvazivní informace, kanál informace, příjemce a cíl nebo určovatel informace. Dále také proměnné, kterými musí člověk projít, aby dosáhl změny postoje. Mezi ně patří pozornost, porozumění, přijetí, podržení a konání. Třetí skupinou jsou vnitřní a strukturální komponenty postoje.

U zdroje informací záleží na charakteristikách toho, kdo informaci podává. Záleží například na tom, jaký vliv má komunikátor, jaký může vyvinout nátlak nebo to, jak je zdroj přitažlivý pro ostatní posluchače, u kterých působí na změnu postoje (Výrost a Slaměník, 2008).

U obsahu informace záleží na emocionální a racionální složce sdělení. Při emotivně podávané zprávě je cílem vyvolat silnou emocionální odezvu a tím změnit postoj. Z výzkumů vyplývá, že lze jednodušeji provést změnu postoje vyvoláním negativní emoce v člověku. Jako účinný se tento postup ukázal u změny postoje ke zdraví, životnímu prostředí, dopravě a nebezpečí na silnicích. Zdůraznění racionální složky se ukázalo jako vyhovující spíše u více vzdělaných jedinců (Výrost a Slaměník, 2008).

U informačního kanálu Petty a Cacioppo objevili, že na změnu postoje má největší vliv osobní zkušenost komunikátora s informací, kterou podává (cit. dle Výrosta a Slaměníka, 2008, s. 139). Hovorová forma podání informace má též větší vliv na změnu postoje, než písemná, která ovšem dosahuje vyšší míry porozumění (Výrost a Slaměník, 2008).

Pokud je příjemce informace osobně zainteresovaný, tak se jeho postoj nemění, když se jedná o mírnější argumenty. Ovšem když se argumenty dávají zřetelně najevo, tak u takových osobnostně zainteresovaných jedinců dochází k rychlé změně postoje, jak říkají Leippe a Elkin, Petty a Cacioppo. Dále McGuire uvádí, že vliv na změnu postoje je vyšší u žen, protože snadněji přijímají sdělené informace. Zároveň říká, že po týdnu zmizí efekt navozené změny postoje u 40% a po 6 týdnech v 60% případů. Také přišel na to, že když osoby předem připravíme na to, že bude někdo chtít změnit jejich postoj, tak jsou mnohem více odolnější v udržení si toho svého (cit. dle Výrosta a Slaměníka, 2008, s. 140).

Mimo jiné také Festinger (1957) svojí teorií **kognitivní disonance** poukázal na možné změny postojů a chování. Disonance nastává, když se jedinec nechová v souladu se svými postoji. Tato situace mu je nepříjemná a proto se jí snaží vyhnout, zredukovat disonanci. Přikloní se kupříkladu k názoru, se kterým dříve nesouhlasil.

1.4 Měření postojů

Nepřímo lze postoje měřit tím, že uvedeme člověka do nějaké situace, ve které pak pozorujeme jeho chování, z kterého pak můžeme uvozovat, jaký má postoj. Podobně můžeme usuzovat o postoji prostřednictvím fyziologické tělesné reakce - tepová frekvence (Ayers a de Visser, 2015).

Pro přímé měření postojů se používají bodovací škály jako je Likertova škála nebo Osgoodův sémantický diferenciál (Machková, 2011). Likertova škála se zaměřuje na směr postoje (souhlasím x nesouhlasím), ale i na jeho sílu, jak moc je dotyčný pro daný výrok či není. Měla by se skládat z pozitivně a negativně laděných výroků. Na této škále se vyskytují možnosti naprosto souhlasím, spíše souhlasím, nevím, spíše nesouhlasím, vůbec nesouhlasím. Respondent má za úkol vždy jednu

zaškrtnout (Ayers a de Visser, 2015). Využití Likertovy škály v praxi si ukážeme v praktické části této práce.

Dále se využívá pro přímé měření tzv. sémantický diferenciál. Zde respondent u daného výroku (př. eutanazie) posuzuje dvojici protikladných pojmů. Například špatná x dobrá. Špatná je vyjádřena záporným číslem př. - 2 a dobrá je vyjádřena číslem +2. Hodnoty -1,0,1 mohou respondenti zaškrtovat opět podle toho, do jaké míry souhlasí s tím, že eutanazie je špatná nebo dobrá. Platí zde čím vyšší číslo, tím kladnější postoj (Ayers a de Visser, 2015). Poměrové škály se pro měření postojů nevyžívají (Janoušek,1986).

2 VÝVOJOVÉ OBDOBÍ ADOLESCENTŮ

V souvislosti s výzkumnou částí diplomové práce tato kapitola shrnuje informace o vývojovém období, které se dle Vágnerové (2012) nazývá období tzv. pozdní adolescence a trvá přibližně od 15 do 20 let věku člověka. Blatný (2016) pozdní adolescenci časově blíže přiřazuje do období střední školy. Musíme ovšem brát v potaz, že existuje určitá variabilita psychická i sociální od kdy a do kdy můžeme považovat dítě za adolescenta, který spadá do období tzv. pozdní adolescence (Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012) dále vymezuje i předcházející vývojové období od 11 do 15 let, které nazývá jako tzv. raná adolescence. Vzhledem k tomu, že výzkumné šetření k diplomové práci jsem realizovala pouze u žáků středních škol, tak budu následující podkapitoly věnovat jen období tzv. pozdní adolescence a využívat toto dělení.

Jak shrnuje Langmeier a Krejčířová (2006), tak různé teorie o období dospívání kladou důraz na jinou složku dospívání a vliv jiných faktorů. Biologickým změnám přiřkládají důraz psychoanalytické teorie, ve kterých se dospívající dostávají do tzv. genitální fáze a jejich libido se přesouvá mimo rodinu na jiné osoby. Jiní autoři jako například Spranger a Lewin kladou důraz naopak na duševní vývoj, který se zaměřuje na sebeuvědomění a hledání sebe sama. Další autor například Davis označuje toto období jako přizpůsobení se normám, požadavkům společnosti a hlavním faktorem jsou změny v oblasti sociální (cit. dle Langmeiera a Krejčířové, 2006, s. 148).

2.1 Biologické změny

Z biologického hlediska se vstup do pozdní adolescence projevuje pohlavním dozráním a schopností reprodukce, se kterými bývají spojené i první sexuální zkušenosti a různé experimentování s erotikou. Sexuální témata se stávají častým předmětem rozhovoru mezi vrstevníky. Většina dospívajících si také kromě prvního pohlavního styku vyzkouší i své první partnerské vztahy (Vágnerová, 2012). Partnerský vztah je pro mladé lidi velmi hodnotný a dospívající dívky ho obohacují i větší dávkou psychické intimity, jak tomu byly zvyklé ve vztazích s matkou či

s kamarádkami z předchozích vývojových období (Janošová, 2008). Partnerské vztahy se s přibývajícím věkem zkvalitňují a uspokojuje se v nich více potřeb (Blatný, 2016).

V rámci tělesných změn se na počátku pozdní adolescence začíná stávat z dospívajícího člověk, který má rozměry a proporce dospělého člověka. Růst je již minimální, ale přesto možný. Veškeré druhotné pohlavní znaky dostávají tvary, které má mít dospělý jedinec (Stožický a Sýkora, 2016).

Langmeier a Krejčířová (2006) upozorňují, že dochází v poslední době k časnějšímu pohlavnímu zrání, se kterým se zkracuje období dětství a zároveň se rozšiřuje období dospívání. Příčinami mohou být lepší hygienické podmínky, kvalitnější strava, měnící se struktura společnosti, menší množství infekčních chorob apod. Nelze ovšem vymezit jednotnou příčinu. Jedná se spíše o souhrn všech změn, kterými procházely průmyslově rozvinuté země.

2.2 Duševní vývoj

Piaget (1999) charakterizuje období dospívání jako stádium formálních logických operací, které se vyznačuje hypotetickým a abstraktním uvažováním. Dospívající se zabývají budoucností a tím, co by bylo kdyby. Dokáží vytvářet soudy o soudech. Zlepšuje se kvalita myšlenkových operací (Langmeier a Krejčířová, 2006). Morální, kognitivní a sociální vývoj v pozdní adolescenci dále pokračuje a trvá po zbytek života. Stále přetrvává zvýšená potřeba moralizování a absolutizování, ale již postupně začínají být adolescenti schopni vést rozumný rozhovor a to i se svými rodiči (Stožický a Sýkora, 2016). Čím jsou adolescenti starší, tak tím více dokáží uvažovat jako dospělí lidé. Kromě rozumových argumentů v rozhovorech jsou pro ně důležité také vlastní emocionální prožitky, zkušenosti a potřeba být v rámci určitého vztahového rámce oceňovaný a efektivní (Macek, 2003).

Dochází k větší selektivě pozornosti a využívají různé strategie k zaměření své pozornosti. Díky tomu dokáží uvažovat o možnostech řešení jednotlivých problémů či zrovna aktuálních témat (Macek, 2003). A jak zmiňuje Langmeier s Krejčířovou (2006), tak jim jedno pouhé řešení zdaleka nestačí. Zkouší všechny možné způsoby řešení a hodnotí je. Zvětšuje se také kapacita paměti (Macek, 2003).

Dle Kohlberga (1976) se většina dospívajících nachází ve stádiu tzv. konvenční morálky, která je charakteristická tím, že dotyčný člověk uvažuje tak, jak by se očekávalo ve skupině, ke které se aktuálně vztahuje. Snaží se pohybovat v normách skupiny, tak aby byl považován za „dobrého“. Do dalšího stádia postkonvenční morálky se dostane jen málo dospívajících, ve kterém by mělo docházet ke zvnitřnění principů zodpovědnosti, svobody a také spravedlnosti.

2.3 Sociální oblast - vztahy s vrstevníky, postavení ve společnosti a hledání identity

Pozdní adolescence se vyznačuje především dospíváním v sociálním slova smyslu a upevněním vlastní identity (Blatný, 2016). Na důležitosti nabývá sdílení svých zážitků i různých hodnot s vrstevníky, které vede k potvrzení sociální identity. Začínají se rozvíjet vztahy s vrstevníky, které nabývají podoby partnerských vztahů. Věková hranice 18 let v ČR je brána jako mezník přechodu do právní dospělosti, která je zároveň i mezníkem sociálním. Adolescent může rozhodovat plně sám za sebe a být za svoje jednání zodpovědný. V rámci partnerských vztahů může již uzavírat manželství, i když se tomu dnes děje minimálně (Vágnerová, 2012). Zároveň je manželský ani rodinný život ještě neláká a nejsou na něj plně připraveni (Blatný, 2016).

Po emoční stránce je období adolescence považováno za velmi bouřlivé, jelikož spolu s biologickými změnami dochází i ke změnám ovládnutí vlastní chování a také emocí (Blatný, 2016). Začátek adolescence bývá spojen s častějšími konflikty s rodinou. Zároveň jsou adolescenti více hákliví na komentáře od spolužáků, na základě kterých si vytváří obraz o sobě (Vágnerová, 2012). Postupně se ovšem v období pozdní adolescence zklidňují emoce a stabilizují se hodnoty a prožívání vlastního sebepojetí (Blatný, 2016). Celkově dochází k celistvějším psychosociálním proměnám, mění se osobnost i postavení ve společnosti. S postupným dospíváním adolescenti získávají nové sociální role, které jsou ve společnosti mnohem více uznávanější a prestižnější než role dětské (Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012) definuje následující nové role, do kterých se dospívající v pozdní adolescenci dostávají či role, které se rozvíjí z těch stávajících:

- **Role studenta**, který se připravuje na svojí profesi a směřuje k získání určité sociální pozice ve společnosti.
- **Profesní role**, která se spojuje se samostatností a především ekonomickou nezávislostí.
- **Role člena skupiny**, ve které si adolescent potvrzuje svojí identitu. Ta ovšem ke konci adolescentního období začíná ztrácet na významu. Přednost začíná mít individuální sebevymezení.
- **Role blízkého přítele** spojená s přátelskými závazky a důvěrou. Na přítele už by se mělo dát spolehnout.
- **Partnerská role**, ve které se uspokojují emoční a sexuální potřeby. Adolescent chce navazovat vztahy založené na vzájemné blízkosti.

Různé sociální role bývají adolescenty odlišně přijímány. Na některé se těší a z jiných mají naopak strach a mohou být pro ně v jistých ohledech omezující. Typické je také různé experimentování, které Arnett (2001) charakterizuje různými pokusy s návykovými látkami či dalšími projevy rizikového chování. Podstupování různých rizik může být jedním ze způsobů, jak překonat úzkosti ze smrti, která v této životní fázi narůstá (Neužilová Michalčáková, 2007).

Postupně přestává docházet k velké touze po emancipaci a vymezení se proti rodičům. Vztahy s rodinou se stabilizují a zklidňují (Vágnerová, 2017). Do popředí se také dostávají vlastní názory adolescentů, které jsou pro ně důležité a životní styl. (Thorová, 2015). Zpočátku adolescence bývají postoje k celospolečenským tématům velmi vyhraněné a radikální, ale postupem času dochází ke komplexnějšímu pohledu na různé problematiky (Vágnerová, 2012).

Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodla ve výzkumné části diplomové práce zkoumat postoje právě v pozdní adolescenci, jelikož výsledky mohou být více objektivnější než ve věku rané adolescence, kdy se žáci vymezují proti všem, jejich emoce jsou bouřlivé a nemají ujasněné své životní hodnoty a názory.

2.4 Pozdní adolescence a přechod do dospělosti

Jak bylo již zmíněno výše, tak se adolescenti snaží v pozdní adolescenci rozvíjet svojí vlastní identitu. Zkouší různé změny a hranice svých možností. Aktivně přistupují k vědomí toho, že si mohou více rozhodovat o svém životě (Vágnerová, 2012). Přesto se často bojí standartní dospělosti a přetrvávají raději v přechodném období, které Erikson (2002) nazývá jako tzv. adolescentní psychosociální moratorium, které je typické odkládáním závažných rozhodnutí. Pozdní adolescence přináší období větší samostatnosti a volnosti, ale malé zodpovědnosti, jejíž přijmutí by se v dospělosti mohlo zdát jako omezující.

V pozdní adolescenci je důležité, aby adolescent porozuměl sám sobě, osamostatnil se ve všech oblastech, které si dospělost žádá a rozhodl se, jaké jsou jeho budoucí cíle. Za hlavní mezník vstupu do dospělosti bývá považováno samotné ukončení studia, vstup do zaměstnání či další pokračování ve studiu. Často také bývá dospělost spojována s finanční nezávislostí, která se ovšem prodlužuje vzhledem k častějšímu vysokoškolskému životu (Vágnerová, 2012). Blatný (2016) zmiňuje, že s rozvojem společnosti se prodlužuje i období adolescence, ale přeci jen v méně rozvojových zemích stále není tak velký časový rozdíl mezi biologickou dospělostí a získáním sociálního statusu dospělého člověka. Upozorňuje, že některé oblasti, které jsou spojené s dosažením dospělosti zatím nejsou u adolescentů naplněny, jelikož dospívajícím chybí dostatek motivace nebo nemají potřebné zkušenosti.

3 RODINNÝ SYSTÉM A MEZIGENERAČNÍ VZTAHY

Vhodné rodinné soužití a vztahy bývají základem pro správný vývoj dítěte. Kapitola shrnuje, jaké jsou typy rodinného soužití, jaké má rodina funkce a které role se v ní rozlišují. Dále se zaměřuje na postavení prarodičů v rodinách a na mezigenerační vztahy.

3.1 Rodina - její dělení, funkce a role

3.1.1 Rodina a její dělení

Rodinu můžeme považovat za nejstarší lidskou společenskou instituci, která existuje již od pradávných dob. Kromě toho, že vznikala na základě pudu pohlavního jako potřeba se rozmnožovat, tak také slouží pro účely ochrany potomstva a připravování jich na život. Rodina by měla dítěti poskytovat základní životní jistotu a stálé a citově příznivé prostředí pro to, aby se mohlo zdravě duševně vyvíjet (Matějček, 1994). Rodinu lze definovat jako „*institucionalizovanou biosociální skupinu vytvořenou přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí*“ (Langmeier a Kňourková, 1988, str. 62).

Rodina se řadí mezi dvě skupiny a to primární a referenční. Primární skupina je dána intimním spojením všech členů rodiny a referenční vypovídá o tom, že se jedinec identifikuje s rodinou, přijímá její normy a hodnoty. Každý z nás se narodil do nějaké rodiny, která se označuje jako orientační, ve které jsme vyrůstali, procházeli socializačním procesem, učili se chápat různé normy a přijímali hodnoty. Postupně většina lidí zakládá tzv. rodinu prokreační, ve které by se mělo pokračovat v různých rodinných funkcích. Dospělí učí své děti všemu, co se měli sami možnost naučit od svých rodičů nebo se naopak snaží vyhnout nevhodným výchovným způsobům, které se jim samotným nelíbili a chtějí je nyní napravit nebo úplně změnit. Podstatné je také rozdělení na rodinu nukleární a rozšířenou. Nukleární rodina se skládá z otce, matky a jejich dítěte (dětí) a rozšířená zahrnuje již prarodiče a jiné další příbuzné (Matějček, 1994).

Ve výzkumné části diplomové práce jsem použila v dotazníku dělení na rodinu úplnou a neúplnou. Nukleární rodina se též označuje jako úplná rodina, ve které spolu žijí biologičtí rodiče (matka a otec) s jedním nebo více dětmi. Jedná se o nejrozšířenější typ rodiny (Vaněk, 1971). Toto zjištění se mi zároveň potvrdilo i v mojí výzkumné části.

Neúplná rodina je tvořena jedním nebo více dětmi a alespoň jedním z rodičů, z čehož druhý rodič je buď po smrti nebo přestává částečně nebo trvale plnit svojí funkci v důsledku rozvodu, opuštění rodiny, nalezení si jiného partnera, dlouhodobé nepřítomnosti (služební cesty, výkon trestu). Za neúplnou rodinu se považuje, i když matka žije s dítětem neprovdaná (Márová, Radvanová a Matějček, 1975).

3.1.2 Funkce rodiny

Matějček a Dytrych (1997) se zmiňují o 4 základních funkcích rodiny, kterými jsou funkce reprodukční, ekonomická, socializační a emocionální. Funkce reprodukční zajišťuje zrození dětí. Funkce ekonomická vypovídá o materiálním zajišťování rodin prostřednictvím obstarávání různých statků a dalších jiných prostředků. Funkce socializační zajišťuje nastavení takového výchovného procesu, který bude vést k postupnému začleňování dětí do společnosti a pochopení jejich kultury. Poslední funkce emocionální zajišťuje emocionální uspokojení všech členů rodiny včetně sexuálního uspokojení mezi manželi. Do všech funkcí rodiny ovšem nezasahují pouze rodiče, ale také prarodiče se svými postoji, názory a zkušenostmi, kterými mohou velmi významně ovlivňovat proces výchovy svých vnoučat.

3.1.3 Různé role v rámci rodiny

Již od dětství se postupně učíme rozlišovat, jak se máme chovat k určitým členům rodiny a osvojujeme si vzorce chování, které obecně označujeme jako tzv. role. Nejdříve člověk zastává dětskou roli, bývá středem pozornosti a jeho potřeby jsou uspokojovány druhými lidmi (rodiči). V dospívání tato role přestává být přijímána, dospívající se vymezuje vůči svému okolí a autoritám a postupně začíná přejímat roli dospělého člověka. S dospíváním též přichází další podstatná role, která se nazývá milenecká. V roli milenecké se člověk učí uspokojit, chápat a tolerovat

potřeby druhé osoby a to mnohdy i na úkor jeho vlastních. Dětský egocentrismus přestává převažovat. Jedinec postupně dosahuje emoční zralosti, která je podstatná pro přechod do další tzv. manželské role, což ještě neznamená, že bude schopný se řádně ujmout role rodičovské. Rodiče musí mít velkou trpělivost s dětmi, být obětaví, potřebují ještě větší sociální a emoční zralost, musí znát svoje potřeby, vytvořit si nutné kompromisy a také si zajistit dobré životní podmínky a finanční nezávislost. Správný vstup do rodičovské role může velmi pozitivně ovlivnit prosperitu dítěte. Další podstatnou rolí je role prarodičů, která by také měla přijít ve správném čase. Dříve se stávalo, že babičkami byly ženy podstatně mladší, které by ještě samy mohly vychovávat svoje děti. V rámci našeho podvědomí a tradic si představujeme babičku a dědu jako moudré a klidné lidi, na které se můžeme obracet, když si nevíme rady. Vnímáme je jako podporu, ochranu a emoční oporu. Prarodiče by měli mít naplněné svoje emoční a pracovní cíle, aby neměli pocit, že jim vnoučata brání v jejich životě. Dále by měli být dostatečně emočně zralí a mít tolik životních zkušeností, aby dokázali čelit možným sociálním, zdravotním či jiným krizím jejich dětí a vnoučat (Matějček a Dytrych, 1997). Více informací o roli prarodiče se dočtete v další kapitole diplomové práce.

3.2 Postavení prarodičů v rodině

Jak uvádí Matějček a Dytrych (1997), v naší kultuře (ČR) jsou prarodiče prvními, kteří přicházejí a jsou nápomocni svým dětem, jakmile nastane v mladé rodině nějaká krize. Pro zapojení prarodičů do péče a výchovy vnoučat, která též souvisí s jejich postavením v rodině, jsou dle analýzy Hasmanové, Marhánkové a Štípkové (2014) nejdůležitější kvalitní vztahy mezi rodiči a prarodiči a gender než například fyzická vzdálenost prarodičů od mladé rodiny. Ve vícegeneračním soužití žije podstatně méně rodin, než tomu bylo dříve, ale i tak rodiny většinou udržují kontakt s prarodiči (Haškovcová, 1990). V rámci širší rodiny však prarodiče zastávají stále důležitou roli, i když četnost jejich navštěvování se v různých rodinách liší. Optimální je střední míra kontaktu s prarodiči (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Většina prarodičů dnes žije samostatně a jsou nezávislí na rodině svých dětí (Klevelandová, 2017). Jejich role prochází civilizační změnou, jelikož prarodiče se již tolik nepodřizují mladé rodině, ale poskytují jí vyváženou pomoc a přitom si

zachovávají svůj vlastní osobní i partnerský program. Tyto změny mohou být důsledek změn ve struktuře fungování rodin a jejich domácností po roce 1989. Dříve bylo typické mít několik dětí, ale v poslední době se snižuje počet dětí v rodinách, klesá porodnost i počet sňatků, zvyšuje se rozvodovost a tzv. počet jednočlenných domácností (tzv. singles) a klesá tak proto i velikost domácností, které by sloužily pro vícegenerační soužití. Zároveň se odhaduje, že čtvrtina seniorů žije v ČR v sociální izolaci o samotě bez kontaktů a komunikačních aktivit (Čevela, Kalvach a Čeledová, 2012).

3.2.1 Prarodiče a jejich role v rozvodu manželství jejich dětí

V případě, že dítěti zemře jeden z rodičů, tak je postavení prarodičů v rodině často jasně určené, stávají se alespoň z části zástupnými autoritami a přejímají péči o dítě (Novák, 2010).

Pokud dochází v mladé rodině k rozvodu, tak prarodiče zpočátku bývají situací zaskočení. Prožívají se svým dítětem soucit, smutek, nejistotu, mají o něj starost, kladou si různé otázky nebo také na něj mohou být naštvaní za jeho činy či rozhodnutí. I když už nemohou zasahovat do života svého dítěte, jejich zájem o něj se ve většině případů nevytrácí. Do jaké míry bude prarodič oporou svému dítěti a jak si naopak již nyní dospělé dítě – rodič nechá zasahovat do života a radit, se odvíjí od toho, jaký spolu měli vztah již leta předtím. Prarodiče většinou nabízí pomoc, nemělo by ovšem docházet k převzetí odpovědnosti za celou krizovou situaci a péči o vnoučata (Špaňhelová, 2011). Matějček a Dytrych (1997) zmiňují, že nejen pro samotné rodiče, které se rozvádí a jejich děti, ale i pro prarodiče se jedná o velmi stresovou situaci, která může vést i k ohrožení jejich psychického i tělesného zdraví. Zároveň popisují několik typů prarodičů a jejich reakcí na rozvodovou situaci:

- a) Prarodiče **iniciátoři** často bývají již od začátku proti sňatku svých dětí a snaží se aktivně všemi možnými prostředky napomoci tomu, aby manželství skončilo. Mnohdy také nic nedělají, ale vytváří silně odmítavou atmosféru k druhému partnerovi.

- b) **Pasivní prarodiče** jsou soustředěni na svůj život a nechtějí být rušeni stresujícími situacemi. Nezajímají je okolnosti rozvodu. Často se o něm dozvídají, až když už je po něm.
- c) **Partyzánské prarodiče** jsou na první pohled pasivní a situaci dětí nekomentují, ale rozebírají ji sami mezi sebou. Hledají způsoby, jak rozvod ovlivnit (př. prokázání nevěry jednoho z partnerů).
- d) **Zranění prarodiče** jsou rozvodem velmi zasaženi a silně emočně ho prožívají. Často si přejí a vymýšlí různé způsoby, jak by se dal vztah partnerů zachránit. Adaptace na rozvod je pro ně velmi složitá a obtížnější než pro jejich děti.
- e) **Uražení a ponížení prarodiče** vnímají rozvod jako urážku a zradu buďto ze strany partnera svého dítěte a nebo přímo od samotného dítěte.
- f) **Prestižní prarodiče** jsou zasaženi především společensky. Nechtějí, aby se někdo dozvěděl o rozvodu jejich dítěte. Prožívají tuto situaci jako prohru a snaží se ji zastínit alespoň svalováním viny na partnera svého dítěte.
- g) **Zavrhující a trestající prarodiče** neposkytují žádnou emoční ani finanční podporu svému rozvedenému dítěti. Svalují vinu na něj i na jeho partnera. Nechtějí s nimi udržovat kontakt, odmítají vídat i samotná vnoučata, o kterých tvrdí, že jsou přesnou kopií špatných vlastností obou dvou rodičů. Nedokáží se s novou situací smířit.
- h) **Vyčítaví prarodiče** prožívají rozchod velmi emocionálně a činí jim problémy se s ním smířit. Jsou obětaví, ale při každé příležitosti dávají najevo, že je do této nepříjemné situace dostalo samo jejich dítě.
- i) **Prarodiče těžící ze situace** jsou rozvodem do jisté míry zaskočení, ale ve výsledku se z něj radují, jelikož si přejí návrat dítěte i vnoučat zpátky k nim do rodiny. Často odmítají jakékoliv půjčování dětí druhému partnerovi.
- j) **Prarodiči spojenci** bývají většinou rozvedené babičky, které si velmi rozumí se svými rozvedenými dcerami.

Shodují se v negativních názorech a pohledech na muže a tento postoj mohou přenášet do budoucna i na vnouče ženského pohlaví.

- k) **Konstruktivní prarodiče** nejsou ani na jedné straně jednoho ze dvou partnerů, snaží se pochopit chyby obou. Snaží se hledat společné řešení a eliminovat negativní dopad na svoje děti a především vnoučata.

Obecně prarodiče vnímají jako nejvíce ohrožená rozvodem svoje vnoučata, která v důsledku rozvodu budou strádat. Snaží se jim tedy věnovat hodně času, realizují společné aktivity a poskytují jim oporu. Prarodič by měl v tomto období dát vnoučeti najevo, že u něj může nalézt jistotu a zázemí, ať se děje cokoli. Samotné děti se prarodičů také často vyptávají na rodinnou situaci. Prarodič by měl vždy odpovídat v souladu s informacemi, které dítě dostává od svých rodičů. Případně mu říci možné alternativy a dodat mu odvalu, aby se samo zeptalo rodičů. Rodiče pak následně podnítit k tomu, aby si s dítětem otevřeně promluvili (Špaňhelová, 2011).

3.2.2 Prarodiče a pěstounská péče

Pokud se mladá rodina rozhodne pro pěstounskou péči o nějaké jiné dítě, tak prarodiče často kromě vlastních vnoučat získávají i další „nová“. Funkce prarodičů zůstává téměř stejná jako kdyby se jednalo o „normální“ rozšířenou rodinu. Prarodiče vnímají vztah více uvolněněji a pozitivně a péči o „nové“ vnouče jako hodnotově uznávanou. Nově vzniklý vztah bývá ještě obohacován samotnými vnoučaty, které často předtím žádného dědu nebo babičku neměli, takže jejich nová role je pro ně velkým objevem a užívají si jí.

3.3 Mezigenerační vztahy v rodině

Mezigeneračními vztahy rozumíme provázanost všech věkových generací, které zajišťují vzdělávání mladších jedinců těmi staršími, kteří jim předávají svoje životní zkušenosti (Malíková, 2011). Kvalita mezigeneračních vztahů ovlivňuje i

kvalitu života prarodiče v seniorském věku. Záleží tedy na tom, jak se k prarodičům mladší generace rodičů a vnoučat chová (Holczerová a Dvořáčková, 2013). Celkově se ale za nejsilnější mezigenerační vztah považuje vztah mezi matkou a dcerou (Novák, 2007).

3.3.1 Vztahy rodičů s prarodiči

Vztahy rodičů s prarodiči bývají určující pro to, jak se bude prarodič vztahovat ke svému vnoučeti. Podstatný je vztah prarodičů ke svému dítěti (mámě nebo tátovi vnoučete), ale důležitý je také vztah prarodiče k manželskému partnerovi. Dále záleží na tom, kolik měl prarodič dětí. Pokud jich měl několik, tak se může jinak vztahovat k vnoučeti svého syna než dcery. Roli také může hrát i rodové jméno, které nesou vnoučata mužského pohlaví od syna (Matějček a Dytrych, 1997).

Je pravděpodobné, že jak se rodiče chovají ke svým rodičům (prarodičům svých dětí), se jim může v životě vrátit, až oni sami zestárnou (Strašíková, 2004). Vztahy mezi rodiči, prarodiči a vnoučaty se však neřídí podle daných schémat. Vztahy jsou proměnlivé a záleží velmi na aktuální životní situaci všech členů rodiny. Změna vztahování se může nastat jak u rodičů, prarodičů tak i samotných vnoučat (Matějček a Dytrych, 1997).

Jednou z hlavních zátěží pro vztah rodičů se svými staršími rodiči může být nemoc prarodiče a to hlavně, když v důsledku nemoci dochází k osobnostním změnám nebo k úpadkům mentálních schopností. V tomto období je těžké vnímat stav rodičů realisticky a zajistit jim nezbytnou péči. Pokud není péče dostatečně poskytnuta, tak mohou nastávat výčitky svědomí po smrti prarodičů (Langmeier a Krejčířová, 2006).

4 PRARODIČOVSTVÍ

Tato kapitola se zabývá blíže rolí prarodiče a jejího významu v životě samotných prarodičů a především jejich vnoučat. Přináší vhled do vývojového období prarodičů, nastiňuje, jaký bývá vztah prarodičů s vnoučaty a jak se prarodiče mohou chovat ke svým vnoučatům. Cílem je poukázat na důležitost role prarodičů v životě jejich vnoučat v různých vývojových obdobích včetně adolescence, ve které jsem zkoumala samotné postoje k prarodičům.

4.1 Role prarodiče

Budoucí prarodič nemůže ovlivnit vznik této role a vybrat si ji, jelikož je biologicky podmíněna a je závislá na jednání jeho potomka. Má trvalý charakter a stává se důležitou a významnou součástí identity stárnoucího člověka, jelikož potvrzuje jeho kvalitu a také odpovídá roli, která se ve společnosti v určitém věku očekává. Vnoučata bývají pro prarodiče velmi důležitá a někdy mohou mít i větší hodnotu než samotné děti, protože se mohou stát smyslem dalšího života pro prarodiče, kteří již nemají žádné další vyšší profesní či životní cíle. Ovšem samotný vstup do této role člověka konfrontuje s vlastním stárnutím, což může být prožíváno s negativními ambivalentními pocity zvláště pokud se jim vnouče narodí v dřívějším věku. Narození vnoučete ovšem uspokojuje různé psychické potřeby prarodičů jako je potřeba stimulace, protože přináší mnoho nových podnětů. Dále potřebu orientace, citového vztahu, seberealizace a potřebu otevřené budoucnosti. Vnouče je pokračovatelem rodu a v symbolické rovině může být chápáno jako pokračovatel vlastního života (Vágnerová, 2007).

Prarodičovská role dle Vágnerová (2007) má svoje typické znaky:

- Dochází k posunutí generační příslušnosti jedince, který si díky tomu uvědomuje svoje vlastní stáří. Z toho důvodu bývá více prožíváno narození prvního vnoučete.

- Mění se vztahy v rodině a také se samotným dítětem, které se stává rodičem a získává tak vyšší sociální status a prarodič ztrácí svojí nadřazenost a to i v péči o vnoučata a vztahování se k nim. Vztah prarodičů a jejich vnoučat je ovlivňován a ve výsledku ovládán rodičovskou generací. Nezáleží tedy pouze na rozhodnutí prarodičů a potřebách vnoučat.
- Potvrzuje normalitu rodiny a sociální očekávání, je součástí generativity a slouží k seberealizaci v období stáří.
- Prarodič nemá stejná práva ani stejné povinnosti jako rodiče vnoučete.
- Role prarodiče se také odvíjí od toho, zda je budoucí matkou vnoučete jejich dítě nebo snacha. Zatímco vztah matky s těhotnou dcerou se často prohlubuje a dochází ke sdílení zkušeností a rad. Tchýně bývá často limitována vztahovým odstupem.

4.2 Vývojové období prarodičů

Být prarodičem je dar a zároveň možnost, jak se podílet na výchově další generace. Je to odpovědnost, poslání a závazek (Strašíková, 2004). Člověk se může stát prarodičem nejčastěji ve vývojovém období, které definuje Vágnerová (2007) jako období starší dospělosti od 50 do 60 let, ale také v pozdějším věku v období stáří, které se definuje od 60 let. Vzhledem k tomu, že ve výzkumné části diplomové práce se zaměřuji na prarodiče adolescentů, u kterých předpokládám, že jsou již v období stáří, nastiňuji tedy krátké vhledy do obou vývojových období.

4.2.1 Starší dospělost

Věk 50 let se dle Vágnerové (2007) definitivně považuje za mezník, kdy člověk začíná stárnout. Počátek stárnutí se projevuje zhoršením některých funkcí, zvýšením únavy a postupně ubývají vlastní kompetence. Přesto zasáhne většinu lidí v poměrně dobré fyzické i duševní kondici a nestává se pro ně limitujícím faktorem. Fyzické ani tělesné změny nejsou tak velké, takže neomezují jejich životní komfort. Mění se ovšem životní styl a narůstá svoboda, která je často spojená již s definitivním odchodem dětí z domova. Rozšiřuje se objem času a člověk se může více svobodně

rozhodovat, čemu se bude věnovat a nemusí brát ohledy na ostatní. Dochází k určitému osvobození, které v pozdějším věku nabývá podoby samotného osvobození od výkonu práce (Sak a Kolesárová, 2012)

Člověk si postupně uvědomuje, že mu ubývá sil a že má před sebou poslední čtvrtinu svého života. Lidé často přehodnocují svůj pohled na život a váží si všeho pozitivního, přemýšlí nad svojí budoucností. Mají rádi svoje jistoty a nechtějí dělat žádné velké změny. Mnohem více si rozumí s lidmi stejné generace, kteří sdílí obdobné pocity. Mění postoj ke svému životu, což bývá považováno za hlavní úkol. Musí přizpůsobit svůj život a jeho tempo svým aktuálním možnostem, zvolnit či redukovat své osobní cíle. Změny nastávají i v intimitě, která je zaměřena více na oporu, akceptaci a sdílení, čehož je možné dosáhnout v trvalém a stabilním vztahu než v nových vztazích, které přestávají být vyhledávány. Lidé v tomto vývojovém období vyhledávají porozumění a citovou blízkost oproti bouřlivému mileneckému vztahu. Podstatnou součást jeho identity tvoří rodinné vztahy. Mění se i pojetí generativity, které se projevuje důrazem na potvrzení jejího naplnění v dřívější době a k tendenci předávat získané zkušenosti a poznatky ze života druhým lidem, což se stává potvrzením vlastní hodnoty. Stárnoucí člověk by si měl uvědomit, že by měl zmírnit své úsilí a také změnit jeho zaměření. Změna generativity se projevuje v zaměstnání, kde mají lidé v tomto věku tendenci předávat své znalosti mladším kolegům a v rodinném životě se stává potvrzením změny generativity právě přijetí prarodičovské role. Prarodičovství uspokojuje zároveň i potřebu intimity, jelikož citový vztah k vnoučeti bývá hluboký (Vágnerová, 2007).

Stárnoucí člověk se v tomto období často dostává mezi dvě generace, kterými jsou jeho vlastní odrostlé děti a jeho staří rodiče. Je tedy na pozici, která se nazývá tzv. sendvičová. Musí zastávat více rolí a vzhledem k tomu, že i jemu ubývají síly, tak toto období pro něj může být velmi stresující a to zvláště pokud se sám musí starat o nemocné rodiče a zároveň nemá stabilní zázemí například ve svém partnerovi. V tomto případě může docházet až k emočnímu vyhoření (Vágnerová, 2007).

Dále se mění postoje ke světu, sobě i lidem. Stárnoucí člověk si váží a všímá jiných vlastností u druhých než dříve, v důsledku čehož se mění i vztahy s lidmi. Dívá se na sebe i na svět s větším nadhledem a moudrostí. Preferuje jiné hodnoty. Postupně klesá otevřenost, chuť získávat nové zkušenosti a naopak se začíná dávat přednost stereotypu.

Ženy v tomto období jsou genderově více podmíněné k většímu bilancování vzhledem k tomu, že přichází i biologické změny jako je ztráta plodnosti či změny v sociální rovině. Děti bývají odchované a osamostatněné a žena má více prostoru se věnovat jiným věcem a osobnímu rozvoji. Ženy bývají více sebevědomější a rozhodnější. Jejich generativita se může projevovat tendencí vládnout celé širší rodině a to i v případě, že má odrostlé děti, které už zakládají vlastní rodiny.

Postavení mužů ve společnosti se do té doby tolik nemění a není závislé na sociálních faktorech. Pouze v pracovním životě se schyluje k postupnému odchodu do důchodu. Změny jsou ovšem kvalitativně i svojí četností odlišné a k řešení vlastní identity dochází pouze ve vnitřním světě muže. Ovšem dle Junga (2010) dochází k vyrovnání anima a animy – mužského a ženského principu. Stárnoucí lidé jsou zbavováni mnoha genderových rozdílů zvláště v souvislosti s hormonálními změnami. Dochází tedy celkově k menší diferenciaci mužské a ženské role. Ženy se stávají dominantnějšími a nezávislejšími a muži vřelejšími a empatičtějšími, nejsou tak soutěživí a agresivní, jelikož jim klesá hladina hormonů (Vágnerová, 2007).

Vědomí příslušnosti ke stárnoucí generaci ovlivňuje identitu člověka, i když se tak zatím necítí, nemá zdravotní problémy, neodvověl či mu nezemřeli rodiče. Podstatně více než dříve si uvědomuje riziko, že i tyto problémy, které ke stárnutí patří, se mohou týkat i jeho samotného. Samotná smrt rodičů je pro jedince v období starší dospělosti tzv. biologickým zrcadlem toho, kam směřuje jejich budoucnost. Všechny tyto reálná rizika musí zapracovat do své identity (Vágnerová, 2007).

4.2.2 Stáří

V období stáří bývá hlavním tématem stárnutí, které mohou ovlivňovat různé vnitřní a vnější faktory (Blatný, 2016). Existují ovšem individuální rozdíly toho, jak stáří probíhá a jak staří lidé čelí negativním důsledkům stáří (Helus, 2011). Dochází k postupné změně člověka ve všech aspektech. Mění se vzhled, aktivity, vnímání času, tělesné funkce i sociální okolí, nastávají změny v zaběhlém řádu a podobně (Blatný, 2016). Z biologického hlediska se mění odolnost vůči infekcím, sklon k nádorovým onemocněním je vyšší, ztrácí se pružnost vaziva a tak dále (Langmeier a Krejčířová, 2006). Stárnutí je též životem v prostředí, ve kterém převažují negativní stereotypy ve vztahu ke starým osobám (Blatný, 2016).

Vágnerová (2007) uvádí, že nejzávažnějším problémem po psychické stránce bývá osamělost, se kterou souvisí prožitky smutku a deprese. Staří lidé ztrácejí naději na život, což může vést až k úplné rezignaci. K osamělosti dochází kvůli nepříznivým sociálním situacím jako je ovdovění nebo v důsledku fyzického a psychického stavu se narušují a znemožňují sociální kontakty. Význam rodiny proto ve stáří stoupá, jelikož člověk je více ohrožen sociální izolací, emoční nebo podnětovou deprivací. Z výše uvedených důvodů bývá prarodičovství vnímáno hlavně starými lidmi pozitivně (Langmeier a Krejčířová, 2006).

4.3 Typy prarodičů a jejich chování ke svým vnoučatům

Matějček a Dytrych (1997) roztrídili chování prarodičů do několika kategorií, kterými jsou:

a) vládci rodiny

Jedná se o prarodiče, kteří jsou respektovanými autoritami u svých dětí a vnoučat. Ve vzájemných vztazích mezi prarodiči a jejich dětmi či vnoučaty existuje málo prostoru pro diskuzi. Prarodiče vzbuzují úctu a respekt, předávají svoje životní moudra, ale zároveň vyvolávají ve svých vnoučatech strach z případného hněvu, pokud nebude podle nich. U nás se s takovými prarodiči často nesetkáváme, ale vyskytují se i autokratičtí prarodiče, kteří lpí na dodržování a vykazování úcty k nim.

b) protektoři

Narození vnoučete vnímají velmi emocionálně. Od dětství své vnouče střeží, ochraňují a tuto ochrannou péči pokládají za svůj životní cíl. Starají se o něj a často obviňují rodiče, že oni s ním neumějí zacházet. Dbají na to, aby dítěti nebylo ubližováno a to tak, že zasahují i do malých sporů mezi dětmi při dovádění na pískovišti apod. Říkají, že mají s vnoučetem nejlepší úmysly a proto chtějí, aby se chovalo podle jejich představ, což se hlavně v období dospívání často neděje. Tento fakt prožívají velmi těžce.

c) obětavci

Pro svá vnoučata se „obětují“. Udělali by pro ně vše a považují je za vrcholný bod jejich světa. Chovají se nesmírně altruisticky a často uspokojují potřeby vnoučat na úkor těch svých. K vnoučatům chovají hluboké city a mají je opravdu rádi. Ovšem toto chování má pro ně další psychologický význam. Altruismus je z části doprovázen egocentrismem. Prarodiče chtějí být oceněni za jejich péči a starost, chtějí slyšet, že jsou těmi nejlepšími a že to co pro svá vnoučata dělají, není samozřejmé. Často mají pocit, že jsou až na druhé koleji, jak u svých dětí tak i vnoučat a tímto způsobem vyžadují pozornost a chtějí, aby každý viděl a uznal jejich roli prarodičů.

d) opuštění

Pokud prarodiče nemají dobrý vztah se svými dětmi, tak často i samotná vnoučata přejímají negativní vzorce chování svých rodičů. Prarodiče tedy nenavštěvují nebo jen sporadicky, vymlouvají se, že nemají čas, že prarodič bydlí daleko a podobně. Prarodiče si často prohlíží pár starých fotografií či dopisů a velmi těžko se s tím smiřují. V případě, že je prarodič nemocný, tak ho rodina raději umístí do léčebného zařízení či domova důchodců, kam už ani samotná vnoučata nedochází. Prarodiče tedy cítí velký nevděk a ukřivděnost.

4.4 Význam prarodičů v životě jejich vnoučat

Ve výzkumné části méj diplomové práci si můžete všimnou, že adolescenti volili podobné odpovědi na otevřenou otázku: „*Co ti prarodič dal do života?*“, jako tomu je v níže uvedeném teoretickém shrnutí toho, jaký mají význam prarodiče v životě jejich vnoučat.

4.4.1 Informace o rodinné historii

Působení prarodičů může být pozitivní i negativní. Přesto prarodiče ukazují dítěti důležitý model stáří a roli prarodiče, se kterou se budou ve svém životě nejspíše

také identifikovat. Kromě toho, že přináší vnoučatům důležité životní zkušenosti, tak jejich pozitivní přínos je vnímán i v tom, že prarodiče jsou zdrojem rodinné historie. Různé humorné historky o dětství jejich rodičů mohou vnoučatům přinášet jiný náhled na svoje rodiče, se kterými například v době dopívání nemusejí vycházet (Langmeier a Krejčířová, 2006). Příběhy o samotném dětství prarodičů jsou pro vnoučata zajímavé, přináší jim náhled do doby, kterou nezažili a zároveň vnoučatům ukazují, kolik toho již od té doby jejich prarodiče prožili a zvládli, což pro ně bývá velmi povzbuzující. Vnoučata tak mohou objevovat, že existuje určitý vývoj člověka a že různé životní změny k němu přirozeně patří (Hauserová – Schönerová, 1996). Vtažením vnoučat do příběhu vlastní rodiny mohou prarodiče uspokojovat touhu svých vnoučat po poznání a uspokojovat jejich potřebu povědomí o vlastní identitě, rodinných tradicích a zvycích (Mahler, 2017).

4.4.2 Výuková role prarodičů

Svémi příběhy a různými vyprávěními učí prarodiče svoje vnoučata hlubším hodnotám a postojům. Svým vlastním stářím či smrtí přináší vnoučatům vyrovnanější pohled na vlastní smrt. Učí svá vnoučata odpovědnosti vůči rodině a společnosti (Langmeier a Krejčířová, 2006). Není dobré, když se dětem zatajují obtíže a změny v chování prarodiče nebo se od nich přímo izolují. Důležité je děti taktně na situaci připravovat, pokud je to možné. Jejich život je pro vnoučata svědectvím o běhu času. Díky prarodičům vidí, že i jejich rodiče budou někdy staří a že i je samotné čeká stejná cesta.

Prarodiče jsou pro svá vnoučata nenahraditelnou, podstatnou a přesto velmi přirozenou součástí životního vzdělávání, kterému se říká „škola života“ (Matějček a Dytrych, 1997). Už svojí samotnou existencí dávají svým vnoučatům najevo, že je možné v životě překonávat různé překážky, nástrahy a že i když nás různé vnitřní i vnější změny pohltnou, je možné je snést, zpracovat a žít dál (Schwob, 1988).

4.4.3 Hra s prarodiči, trávení volného času, záliby

Především v dětském věku jsou prarodiče při hrách se svými vnoučaty ti nejkreativnější. Zároveň bývají více tolerantní (Langmeier a Krejčířová, 2006). Mají na svá vnoučata více času a každý z prarodičů je šikovný na něco jiného a může dítě naučit něčemu novému a obohatit ho svojí nabídkou. Mohou svým vnoučatům vymyslet vhodnou náplň prázdnin nebo jim pomáhají objevovat přírodu a lásku ke zvířatům. Často také oni sami doprovází vnoučata na různé zájmové kroužky, čímž je podporují a zároveň jsou k dispozici, když je rodina potřebuje (Strašíková, 2004).

4.4.4 Zdroje vyšších lidských hodnot

Prarodiče by měli svým vnoučatům dávat do života jiný úhel pohledu na svět (Kleťová, 2017). Mohou je učit se vyrovnávat s realitou, překonávat s nimi nepřízně osudu a strach díky svým nabytým zkušenostem. Mohou se stát jejich důvěrníky a být jim oporou a přinášet rozšířenější pohled na život. Umějí také často naslouchat jejich různým zážitkům. Dávají jim lásku a díky svým zkušenostem umí zajistit, aby se u nich vnoučata cítila dobře. Dokáží doplňovat rodinnou výchovu a podporovat stabilitu rodiny (Strašíková, 2004). Zároveň většina prarodičů již není tolik orientovaná na svoji kariéru nebo je už v důchodu a proto se dokáže více uvolnit a obracet se k jiným hodnotám. Svým vnoučatům mohou ukazovat lidskou vzájemnost, aby pochopili, že snaha o to být úspěšný, člověku vždy nestačí (Hauserová – Schönerová, 1996).

4.5 Prarodiče a jejich vztah s vnoučaty od narození vnoučete do období adolescence

Babičkám se s narozením vnoučete vrací jejich prožitky a veškeré poznatky, které získaly při svém mateřství. Středem zájmu se stává vnouče a dědové jdou spíše do pozadí. Ti slouží zpočátku spíše jako duchovní a morální podpora a pokud jsou požádáni, tak s péčí o vnoučete vypomohou.

V batolecím období si prarodiče s dětmi často hrají a to mnohdy dle toho, jak děti chtějí. Mluví s nimi jejich dětskou řečí, hrají jednu hru klidně několikrát dokola, hrají si s nimi na zvířátka, lezou s nimi po zemi, zkrátka všechny různé věci, které děti vyžadují. Tyto hry jsou vývojově důležité, jelikož děti stimulují. Ovšem prarodiče to často přehánějí a vnoučatům se podbízejí a slouží jim. Úkolem prarodičů je posilovat soudružnost mladé rodiny a také si uvědomit, že hlavními vychovateli jsou samotní rodiče a ne prarodiče.

V předškolním věku se prarodiče stávají velkými vypravěči pohádek. Dokáží se totiž nejvíce s dětmi odpojit od reality možná i z toho důvodu, že na to mají více času. V tomto věkovém období je pro děti typický konformismus a jeden řád světa. Dokážou velmi napodobovat své blízké, učí se od nich. Proto je důležité, aby od svých rodičů i prarodičů slyšely stejné věci a zaznamenaly stejné návyky. V případě rozporu děti mají zmatek ve svých představách a nechápou, proč některé věci může někdo dělat a druhý nemusí.

V předškolním věku se dítě také dostává do kontaktu s vrstevníky a prarodiče zde mohou výchovně působit a ukázat dítěti, že by se vůči ostatním nemělo chovat sobecky, protože oni jako zástupci starší generace ví, jaké hodnoty jsou důležité. Prarodiče by neměli svým vnoučatům kázat, ale na svých vlastních činech jim ukazovat, že altruismus a tolerance mohou být součástí každodenního života viz. obyčejná pomoc někomu druhému nebo i zvířatům.

Při nástupu do školy bývají prarodiče častěji podstatně shovívavější a nekladou na vnouče takové nároky jako rodiče, kteří chtějí, aby jejich dítě kromě školy vynikalo i v jiných zájmových činnostech. Porozumění by ovšem nemělo přesahovat určitou mezi, aby nedocházelo k nejednotné výchově (Matějček a Dytrych, 1997).

4.6 Prarodiče a jejich vztah s vnoučaty v adolescentním věku

Zatímco s menšími dětmi prarodiče často drží za jedno, mají je na své straně a to někdy až moc, tak v dospívání se situace může měnit. U vnoučat mladšího a středního školního věku bývají prarodiče často shovívaví, jelikož ví, jak oni sami se chovali jako děti a jak se chovali samotní rodiče vnoučat a mají tedy pro jejich chování větší pochopení. Ovšem v dospívajících dětech se prarodiče už tolik

nepoznávají, protože tato generace je jim vzdálená. Poslouchají jinou hudbu, nosí jiné oblečení, používají výrazy, kterým prarodiče nerozumí, mají úplně jiné druhy zábavy a uctívají jiné idoly. Na toto období sice prarodiče také mají vzpomínky, ale některé z nich spíše potlačují nebo je nechtějí sdělovat svým vnoučatům, jako kdyby je chtěli „ochránit“. Může tedy docházet ke konfliktům dvou poměrně vzdálených generací ohledně postojů k životu a kvůli hodnotám, které uznávají. Zároveň se začínají řešit typická témata jako je kouření, alkohol, drogy, herní automaty a podobně, což bývá mnoha prarodičům velmi nepříjemné (Matějček a Dytrych, 1997).

Existují ale i prarodiče, kteří dokáží dnešní mláďd přijmou a chápat je a uvědomit si, že se jedná pouze o typický projev jejich vývojového období. Zatímco předtím neexistovala velká diference mezi pohlavím a upřednostňováním jednoho z prarodičů, tak v období dospívání už se vyskytují témata, která se raději probírají například pouze s babičkami. Babičky často vzpomínají na svoje první lásky nebo řeší s vnučkami módu (Matějček a Dytrych, 1997).

Na to, aby vztahy mezi dospívajícími a prarodiči zůstaly stále dobré a kvalitní a mohli k nim mít adolescenti kladné postoje, musejí prarodiče přijmout fakt, že se již nejedná o malé děti, ale o dospívající, kteří si žijí svůj život. Úkolem prarodiče je zaujmout roli rádce, pomocníka, příznivce, průvodce namísto věčného kazatele a diktátora, kterého vnouče přirozeně bude vnímat velmi negativně (Matějček a Dytrych, 1997).

Dnešní prarodiče ovšem bývají více přístupnější a tolerantnější. Využívají výchovný styl svých dětí a stávají se tak za posledních 30 let modernějšími prarodiči. Vzhledem k tomu, že jsou často vitálnější, zdravější, vzdělanější a více finančně zajištěnější než tomu bylo v dřívějších generacích, mohou svým vnoučatům nabídnout mnohem více a sdílet s nimi jejich vlastní zájmy. Přizpůsobit se nové mladé generaci bývá jednodušší pro lidi ze středních a vyšších sociálních vrstev. V nižších vrstvách zůstávají prarodiče, kteří se nepřizpůsobují mladým generacím. Vnoučata pak obtížněji hledají s prarodiči společnou řeč, jelikož jim zkrátka nerozumí a nedokáží se bavit o tématech, která vnoučata zajímají. Často s nimi dlouho jednají jako s malými dětmi, což se vnoučatům nelíbí a prarodiče z toho bývají nejistí, zklamaní a postupně se jejich vztah omezí pouze na setkávání se na povinných rodinných oslavách. Pokud se prarodič chová neautoritativně ke svým vnoučatům, tak u nich o to více rozvíjí vědomí o důležitých životních hodnotách. V období adolescence sice se svými prarodiči mají vnoučata nejméně společného, přesto může být tento neformální a

vstřícný vztah oporou při hledání vlastní identity a krize s vlastními rodiči (Mahler, 2017).

Prarodiče také vzhledem ke svému věku reprezentují seniory, ke kterým je celkově potřeba pozitivně formovat postoje dětí již od útlého věku prostřednictvím rodiny, výchovy a vzdělávání dětí. Děti potřebují získat přehled o potřebách seniorů a o procesu stárnutí (Čevela, Kalvach a Čeledová, 2012).

5 GENERATIVITA

Tato kapitola přináší vhled do tématu generativity, kterou se v poslední době zabývá stále více psychologů. Definuje, co to je generativita, jaké jsou její dimenze, typy, věkové a genderové rozdíly a jakými metodami se měří.

5.1 Definování generativity a její dimenze

Dle Eriksona (2015) je generativita charakteristika, která je doprovázena plodností, produktivitou a kreativitou neboli tvořivostí nové generace jako i dalších jiných výtvorů či myšlenek. V rámci svojí teorie psychosociálního vývoje v 50. letech minulého století stanovil Erikson (2015) pro každé vývojové stádium určitý konflikt, který musí jedinec překonat na to, aby mohl postoupit do další vývojové fáze. Pokud ho nepřekoná, tak dochází k regresi. Tento konflikt vzniká důsledkem krize vztahování se ke světu. Pokud člověk krizi překoná, dosahuje určité ctnosti. V rámci sedmé vývojové fáze, která odpovídá střední dospělosti, nastává konflikt mezi generativitou a stagnací a získanou ctností je péče. Člověk by měl přijmout povinnost péče o vztahy v různých rovinách. Samotnou generativitu Erikson (2015) vztahuje hlavně k rodinnému životu a zakládání a vedení další generace, které nutně nemusí znamenat početí vlastních potomků. Dále také především k produktivitě v pracovní i mentální oblasti. Stagnaci vymezuje naopak jako nedostatečnou produktivitu, egocentrismus či nedostatek zájmu v dosažení pracovních cílů.

Generativita je definovaná také jako zájem a závazek podporovat mládež, zakládat rodiny, vzdělávat mladé lidi, mentorovat a tvořit vše, co zanechá pozitivní odkaz nás samotných v budoucnosti (Jones a McAdams, 2013). McAdams a Logan (2004) shrnují svoje poznatky o generativitě a mluví o ní jako o závazku k blahu budoucích generací, který je formováno kulturou. Lidé z různých kultur mají odlišné formy generativity, které určují její projevy. Newton a Baltys (2014) v rámci svého výzkumu zjistili, že Afroameričané vykazují významně vyšší míru generativního zájmu než bílí Američané.

Existují také rozdíly v síle generativnosti, které souvisí s kvalitou rodičovství a různými sociálními vlivy. Generativita má zároveň pozitivní vliv na lidskou duševní pohodu (McAdams a Logan, 2004).

Klasické Eriksonovo pojetí v dalších letech překračovalo svoje hranice. Zhruba o 40 let později zkoumal generativitu dále Kotré (1996), který popsal dvě dimenze generativity a to tzv. aktivní činitel, který souvisí s nezávislým jednáním a tzv. splynutí, které je spojené s interpersonálními propojeními a větší péčí o druhé. Tyto složky se vzájemně doplňují. Aktuálně se nejvíce používá vícedimenzionální model generativity, který charakterizoval McAdams a Ed de St. Aubin (1992). Skládá se ze 7 propojených psychosociálních rysů, které jsou pojaty jako osobní a kulturní cíle a slouží pro zajištění další generace. Mezi tyto rysy patří:

- **Kulturní poptávka neboli požadavky kultury.** V každé kultuře platí, že starší členové pečují o ty mladší a předávají jim svoje zkušenosti a pomáhají jim. Požadavky kultury tedy vyžadují plnění určité sociální role.
- **Vnitřní touha** se vztahuje k potřebě pečovat o druhé. Kulturní poptávka i vnitřní touha jsou považovány za zdroje motivace generativity.
- **Generativní zájem** je charakterizován chutí a zájmem udělat něco pro druhé, upevňovat vztahy s nimi. Jedinci začínají nabývat pocitu, že mají zkušenosti, vědomosti a zvládají dovednosti, které by chtěli druhým předat. Zajímají se o další generace.
- **Přesvědčení** se v rámci generativity projevuje tím, že si člověk myslí, že lidé jsou vlastně dobří a zaslouží si pomoc druhých. Domnění, že péče o druhé, zájem o ně a naše vložené úsilí do dalších generací se v budoucnosti zúročí.
- **Závazek** může být vytvořen po přesvědčení. Jedná se o plány, cíle a záměry.
- **Generativní jednání** je výsledkem vyústění plánu, cílů a záměrů. Bývá motivováno buďto kulturními požadavky nebo vnitřními touhami. Jednání motivované vnitřními touhami bývá nejlépe propojené a jedincem hodnocené, pokud vychází i ze závazků a cílů. Patří sem chování spojené s vytvářením nových věcí, produktů, generace či udržování péče.
- **Osobní příběh**, který člověk vytváří ve vztazích k dalším generacím. Svoje osobní příběhy lidé vytváří, aby jejich život dostal smysl (McAdams a Logan, 2004).

Existují také různé způsoby, jak se může generativita projevovat. Zajímavé zjištění přináší Peterson a Stewart (1996), kteří zjistili, že ženy (nejčastěji ve věku 48 let), které si jdou za kariérou, uspokojují svojí generativitu v zaměstnání a naopak ženy, které mají děti a jejich práce není pro ně hlavním životním cílem, uspokojují svojí generativitu v rodičovství.

5.2 Typy generativity

Kotre (1996) definoval 4 různé typy generativity. První tzv. **biologická generativita** souvisí s narozením dítěte, kojením a tvořením nové generace. Druhá tzv. **rodičovská generativita** je spojená s péčí o děti, obstaráváním výživy, výchovou a začleňováním dětí do rodiny. Třetí tzv. **technická generativita** je zajišťována především učiteli, kteří vzdělávají svoje žáky, učí je psát, pracovat na počítači apod. O poslední tzv. **kulturní generativitě** mluvíme v případě, pokud se nejedná pouze o přenos vědomostí a technické učení, ale také dochází k předávání významu, smyslu, proč se některé zvyklosti a tradice v dané kultuře dělají a kvůli jakým hodnotám.

Bradley (1997) vytvořila typologii 5 stylů generativity, které se rozlišují na základě dvou dimenzí, kterými jsou tzv. zapojení a tzv. zahrnutí. Tzv. zapojení představuje aktivní přístup k sobě i k druhým a tzv. zahrnutí rozsah poskytované péče. Obě dimenze reflektují, jak se jedinec vztahuje k sobě i k druhým lidem. První **generativní styl** se vyznačuje vysokým zapojením obou dvou dimenzí. Jedinci věnují čas a péči sobě i druhým lidem a umí najít kompromis mezi oběma dimenzemi. Jedná se o nejzdravější styl. Další **agentický styl** dosahuje také vysoké míry aktivního přístupu i rozsahu péče, ale pouze ohledně svojí vlastní osoby. Jedinci se zaměřují výhradně na sebe, svoje potřeby, cíle a zájmy. Péči investují pouze do sebe. **Komunální styl** je typický pro lidi, kteří se zaměřují výhradně na druhé lidi, ale sebe výrazně opomíjejí. Na úkor svých vlastních potřeb pečují o druhé, sebe dávají až na druhé místo a je pro ně důležité vědět, že je někdo potřebuje. **Konvenční styl** má vysokou dimenzi zapojení sebe i druhých, ale naopak nízký rozsah poskytované péče. Generativní chování se zaměřuje často pouze jen na rodinu. Poslední pátý tzv. **stagnující styl** se vyznačuje nízkou úrovní v obou dvou dimenzích. Tito lidé se skoro nezapojují do práce a všeobecně mají malý zájem cokoliv dělat.

5.3 Věkové a genderové rozdíly v rámci generativity

Erikson (2015) situoval generativitu do období středního věku, což potvrzují i studie jiných autorů, které dokládají, že je nejvyšší v tomto vývojovém období. Její zkoumání se ovšem v posledních letech rozšířilo na celé období dospělosti, aby se prokázalo, že se neobjevuje výhradně jen ve střední dospělosti (McAdams a Ed de St. Aubin, 1992). Například McAdams a Ed de St. Aubin (1992) srovnávali generativní zájem i jednání u vysokoškolským studentů a u lidí ve střední a starší dospělosti, kteří vykazovali podstatně vyšší úroveň generativity než vysokoškolští studenti. O rok později bylo do zkoumání zařazeno již všech 7 dimenzí generativity, ve kterých lidé ve střední a starší dospělosti opět vždy dosahovali vyššího skóre (McAdams a Ed de St. Aubin, 1993).

McAdams a Logan (2004) považují generativitu za výzvu střední dospělosti. Ovšem například Kotre (1996) upozorňuje na existenci tzv. biologické generativity, která je spojená s reprodukcí a člověku je umožněna podstatně dříve než ve střední dospělosti. Dívky si generativitu uvědomují dříve než chlapci kvůli nastupujícímu menzes a také díky tomu, že v období nejranější dospělosti jim často bývá připomínán jejich potenciál k mateřství (Miller-McLemore, 1998). Edelstein (1997) také zmiňuje, že generativita se projevuje u žen dříve než u mužů a to již v mladé dospělosti. Její vývoj běží souběžně s dalšími psychosociálními úkoly.

Generativita byla zkoumána i v období adolescence a mladé dospělosti. Hart, McAdams, Hirsch a Bauer (2001) zmiňují, že v období mladé dospělosti zvyšuje rozvoj generativity především spokojenost se sociálními vztahy, sociální okolí a opora. Generativita má také svojí důležitou roli i v období stáří, když má možnost se u jedince projevit. Generativní jednání má totiž velmi pozitivní vliv na stáří, pokud ovšem dochází k zapojení seniorů neboli prarodičů do rodinného života a je jim umožněno generativně jednat (Warburton, McLaughlin a Pinsker, 2006).

Zatímco v klasickém modelu Erikson (2015) průběh generativity nerozděluje dle pohlaví, tak McAdams a Ed de St. Aubin (1992) upozorňují na rozdíly v generativitě dle pohlaví u bezdětných dospělých a těch, kteří jsou již rodiči. Z výsledků jejich zkoumání vyplynulo, že ženy dosahovaly vyšší generativity ještě před narozením prvního dítěte než po něm. Rozdíly přesto nebyly tak velké jako u

mužů, u kterých byl zaznamenán významný vzestup generativity poté, co se muži stali otci. Ovšem z dlouhodobého hlediska zkoumal Einolf (2014) ve své longitudinální studii velký vzorek respondentů mužského i ženského pohlaví, u kterých zjišťoval stabilitu generativního zájmu. Výsledky ukázaly, že hodnoty generativního zájmu vykazují vysokou stabilitu. Průměrné skóre se zvyšuje pouze u mužů ve věku 24-29 let a snižuje se u mužů i žen ve věku 60 – 69 let. Zároveň bylo prokázáno, že první manželství či porod dítěte neovlivňují generativní zájem, což si odporuje s výsledky předchozího výzkumu.

Zkoumání v této oblasti tedy přináší poměrně nejednoznačné výsledky a chybí množství longitudinálních studií. Většina výzkumů zkoumá pouze jednu oblast generativity či specifickou skupinu lidí (Blatný, 2016). Zacílení mého výzkumu na adolescentní období jsem si vybrala také z toho důvodu, abych přispěla svými výsledky ke zkoumání generativity v jiném období než je pouze střední dospělost. Jaké jsou rozdíly v generativním zájmu dle pohlaví, se můžete dočíst ve výzkumné části diplomové práce.

5.4 Měření generativity

Systematický výzkum měření generativity začal přibližně v 80. letech 20. století a soustředí se především na konkrétní dimenze generativity. Nejčastěji bývá zkoumána ve vztahu s rysy osobnosti, osobní pohodou, rodinou a prací (Blatný, 2016).

Kvantitativně se generativita jako celek zkoumá prostřednictvím tzv. Ochse and Plug Generativity Subscale – OPES-GEN (Ochse a Plug, 1986) nebo dále tzv. California Adult Q-Sort Generativity Scale – CAQ, což je metoda založená na Q – třídění dat (Peterson a Klohnen, 1995). Mezi nejvíce používanou kvantitativní metodu zaměřující se na jednu oblast se řadí tzv. Loyola Generativity Scale – LGS, což je 20 položkový inventář zkoumající dimenze generativního zájmu (McAdams a Ed de St. Aubin, 1992). Loyolskou škálu generativity jsem využila pro měření míry generativního zájmu ve výzkumné části diplomové práce. Více informací o škále se můžete dočíst v kapitole 6.7, která shrnuje způsob sběru dat výzkumu.

Ostatní kvantitativní metody se zaměřují na ostatní dimenze dle modelu, se kterým přišli McAdams a Ed de St. Aubin (1992). Jedná se o různé metody

zkoumající generativní přesvědčení, generativní závazky, cíle, vnitřní touhy a především generativní jednání, které se zkoumá prostřednictvím tzv. Generativity Behavioral Checklist – GBC, který vytvořili opět McAdams a Ed de St. Aubin (1992) jako inventář o 50 položkách.

Kvalitativním způsobem prostřednictvím narativní analýzy se zkoumá sedmá dimenze modelu, kterou je osobní příběh. Příběhy lidí se analyzují v souvislosti s generativními schématy (McAdams a Ed de St. Aubin, 1992).

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM POSTOJŮ ADOLESCENTŮ KE SVÝM PRARODIČŮM A JEJICH SOUVISLOST S VLASTNÍ MÍROU GENERATIVNÍHO ZÁJMU

6.1 Výzkumné otázky

6.1.1 Hlavní výzkumná otázka:

Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a jejich mírou generativního zájmu?

6.1.2 Další výzkumné otázky:

1. Existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli se jedná o adolescentní dívku nebo chlapce?
2. Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, jestli adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny?
3. Existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na tom, jestli adolescenti svoje prarodiče pravidelně navštěvují?
4. Existuje u adolescentů rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle toho, jestli se jedná o adolescentní dívku nebo chlapce?
5. Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, jestli si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm?
6. Existuje u adolescentů souvislost mezi mírou jejich generativního zájmu a tím, jestli je něco, co by chtěli v životě dělat jako jejich prarodič?

7. Jsou postoje adolescentů ke svým prarodičům rozdílné v závislosti na tom, jaký typ školy adolescenti navštěvují?
8. Je u adolescentů rozdílná míra jejich generativního zájmu v závislosti na tom, jaký typ školy navštěvují?

6.2 Hypotézy

6.2.1 Hlavní výzkumná hypotéza:

Předpokládáme, že adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu.

6.2.2 Další výzkumné hypotézy:

H(1): Adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům.

H(2): Postoje adolescentů ke svým prarodičům jsou rozdílné v závislosti na tom, zda adolescenti pocházejí z úplné či neúplné rodiny.

H(3): Adolescenti, kteří pravidelně navštěvují svoje prarodiče, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří je pravidelně nenavštěvují.

H(4): Adolescentní dívky vykazují vyšší míru generativního zájmu oproti chlapcům.

H(5): Adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm.

H(6): Adolescenti, kteří by chtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič, mají vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům, kteří by nechtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič.

H(7): Adolescenti z gymnázia mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům z integrované střední školy nebo ekonomické školy.

H(8): Adolescenti z gymnázia vykazují vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům z integrované střední školy nebo ekonomické školy.

6.3 Cíle výzkumu

Výzkum se primárně zaměřuje na postoje adolescentů ke svým prarodičům. Cílem je zjistit, jaké mají adolescenti postoje ke svým prarodičům a s jakými osobními, rodinnými a vztahovými údaji mohou souviset. Za další přidanou hodnotu výzkumu považuji můj další cíl, kterým je zjistit, jaká míra generativního zájmu se ukazuje u žáků ve věku 15-20 let. Chtěla bych realizací výzkumu přispět k celkovému zkoumání tématu generativity, o kterém zejména v České republice máme stále málo informací.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakou má škála zaměřená na postoje adolescentů ke svým prarodičům a Loyolská škála generativního zájmu reliabilitu, jak jim žáci rozumí a také ověřit hlavní výzkumnou hypotézu, zda existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Dalším cílem je ověřit další vedlejší výzkumné hypotézy, které se týkají postojů k prarodičům i míry generativního zájmu. Propojením tématu postojů adolescentů k prarodičům a míry generativního zájmu bych chtěla zjistit, zda spolu tyto témata souvisí a přispět tak k lepšímu pochopení, jaké mohou být ukazatele generativního zájmu a celkově poukázat na to, jak velkou roli hrají prarodiče v životě jejich vnoučat – adolescentů.

6.4 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován dohromady na 3 školách v nejmenovaném kraji na území České republiky. Do výzkumu byli zařazeni žáci středních škol v adolescentním věku 15 – 20 let. Data byla sbírána vždy v jedné nebo ve dvou třídách od 1. do 4. ročníku s ohledem na to, aby se komplexně zmapovalo celé věkové rozpětí výzkumného vzorku. Počet tříd z ročníku ovlivňovala aktuální situace týkající se absence žáků. Pokud bylo v některé třídě málo žáků, tak jsem sebrala data i z jiné třídy stejného ročníku z toho důvodu, aby vzorky, které reprezentují každý ročník, byly poměrně stejně velké a tím se ještě více zvýšila objektivita výzkumu.

Po přípravě dotazníku jsem se zaměřila na oslovování jednotlivých škol. Vždy jsem kontaktovala vedení školy, se kterým jsem se následně domlouvala na

termínech, kdy mohu přijít. Preferovala jsem osobní zadávání dotazníků, abych žáky ujistila, že budou sloužit pouze pro zpracování diplomové práce a také, abych jim mohla osobně vysvětlit, jak mají dotazníky vyplňovat a byla k dispozici, kdyby nějaké otázky nerozuměli a chtěli se mě doptat. Tímto krokem jsem se snažila vyvarovat případným problémům, které by mohly znesnadňovat samotné vyhodnocování sebraných dat. Poměrně problematické bylo sehnat školy, které by chtěly být součástí výzkumu. V dnešní době pořádají hodně svých aktivit pro žáky, kterými narušují výukové plány a nechtějí do nich dále zasahovat za účelem realizace dotazníkového šetření ve všech ročnících. Dále také nízkou motivaci škol vyvozují z toho, že výzkum sice přináší zajímavá data, ale zároveň neposkytuje pro školy informace, které by pro ně byly významné. Přesto se mi povedlo získat 3 střední školy odlišného zaměření, ve kterých nebyl problém s domluvou a zároveň měly zájem o realizaci a následné výsledky výzkumu. Jedná se o nejmenované gymnázium, ekonomickou školu a integrovanou střední školu se zaměřením na cestovní ruch. Komunikace s vedením školy probíhala nejdříve telefonicky a následně jsem jim zaslala přes e-mail k nahlédnutí dotazníky, veškeré podstatné informace o výzkumu, jeho cílech a také informovaný souhlas k podpisu o zachování anonymity kraje, názvu školy i jmen žáků, který jsem vytvořila přímo pro tento výzkum. Informovaný souhlas byl použit za účelem ošetření celého výzkumného šetření včetně nastavení důvěryhodné a profesionální atmosféry. Zároveň sloužil k formálnímu stvrzení toho, že škola bude seznámena s rámcovými výsledky celého výzkumu. Samotný výzkum byl následně realizován v průběhu prosince roku 2017.

6.4.1 Administrace výzkumného šetření

Detailním popisem administrace dotazníku zaměřujícího se na postoje adolescentů ke svým prarodičům a Loyolské škály generativního zájmu bych chtěla relativizovat případné pochybnosti o jejich důvěryhodném vyplnění a to i v případě, že se nejedná pro žáky o „ohrožující“ téma užívání návykových látek a záškoláctví, kterému jsem se věnovala ve své bakalářské práci. Přesto může být škola považována za prostředí, ve kterém se žáci přirozeně nechtějí svěřovat, jelikož mohou mít pocit, že jsou za své odpovědi stále hodnoceni. Z tohoto důvodu přikládám i svoje postřehy a poznatky ze sběru dat.

Při příchodu do školy jsem si vyzvedla informovaný souhlas a následně jsem byla panem ředitelem/ředitelkou či jiným pověřeným pedagogem nasměrována do jednotlivých tříd. Nejdříve jsem se žákům představila a sdělila jim, za jakým účelem přicházím. Informovala je o zachování anonymity kraje, školy i žáků a zdůraznila, že si dotazníky nemusí podepisovat. Zároveň jsem je ujistila, že se dostanou pouze do mých rukou, budou sloužit pouze pro zpracování DP a také jsem je informovala o tom, že škola bude seznámena jen s rámcovými výsledky výzkumu, což jsem ještě blíže specifikovala. Tímto jsem chtěla navodit ve třídě přátelskou a důvěryhodnou atmosféru pro vyplňování dotazníků. Následně jsem každému z nich rozdala dotazník, abychom si společně mohli projít každou otázku. Po rozdání jsme si u každé otázky vysvětlili, jak je myšlená, jak se má vyplňovat a rozebrali případné pojmy, které žákům nemusí být známé a jsou podstatné pro kvalitní vyplnění. Například u otázky, která zjišťuje, zda žák pochází z úplné či neúplné rodiny, jsem jim říkala, že ačkoliv jsou pojmy v dotazníku vysvětlené, tak se mají řídit především osobním pocitem. Tento subjektivní pocit může být velmi důležitý pro další souvislosti s touto otázkou a v případě, že by žáci uvedli, že jsou z úplné rodiny, ale pocitově to vnímali jinak, tak by mohlo dojít k negativnímu ovlivnění výsledků. U otázek o jejich nejbližším prarodiči a postojích k němu, jsem nezaznamenala problémy s pochopením otázek ani jsem se nesetkala s jinými poznámkami. Žáci reagovali pozitivně na otázky, které se týkaly postojů ke svým prarodičům, neznevažovali téma a naopak k němu přistupovali s viditelnou vážností. Původně jsem se obávala toho, aby se žáci za svoje odpovědi nestyděli a nepřišlo jim trapné vyplňovat dotazník o prarodičích, což mě ve výsledku mile překvapilo, že tomu tak vůbec nebylo. Několikrát se někdo zeptal, zda si opravdu musí vybrat jen jednoho prarodiče jako nejbližšího. Ostatní neměli s určením toho nejbližšího problém nebo ho nedávali najevo a dokázali se rozhodnout. Mezi respondenty nebyl nikdo, kdo by nikdy nepoznal ani jednoho svého prarodiče. Ve 4 případech jsem se setkala s tím, že již neměli žádného prarodiče nebo zrovna ten jejich nejbližší je již po smrti. Zde jsem žáky požádala, zda mohou vyplnit dotazník na nejbližšího prarodiče, který zemřel, jelikož svůj vlastní pohled na něj a postoj k němu samotnému si v sobě uchovávají.

S vyplňováním Loyolské škály generativity měli žáci všeobecně větší problém a to zvláště v 1. a 2. ročníku, kde někteří respondenti obtížně chápali dané výroky nebo jim sice rozuměli a věděli, jak chtějí odpovědět, ale nevěděli, co mají zaškrtnout, aby odpověď opravdu vyzněla, tak jak chtějí. Tento problematický fakt usuzuji

z toho, že Loyolská škála generativity je přeložena z anglického jazyka, což může znesnadňovat správné pochopení a vyplnění v českém jazyce. Při vyplňování je celkově větší potřeba koncentrace a přemýšlení, což může být pro některé žáky s horším usuzováním obtížné. Občas jsem se také setkala s komentáři typu: „Já přeci nevím, jaký bude můj přínos po mé smrti“, „Nad tím vůbec neuvažuji, je mi proboha 15“, „Nechápu, na co se ptáte“ apod. S tím jsem dopředu počítala a žáky jsem upozorňovala, že pokud mají pocit, že se jich tyto výroky ještě netýkají, nerozumí jim a neumí si je vztáhnout na sebe a svůj život, tak že to vůbec nevadí. Obdobné komentáře při vyplňování byly předpokladatelné, jelikož se jedná o škálu, která doposud byla použita na dospělých lidech, takže jsem dopředu počítala s tím, že se mohou najít zejména mladší jedinci, kterým bude škála připadat nesmyslná nebo jí nebudou rozumět, což může pouze vypovídat o tom, že generativní zájem se u některých žáků zkrátka ještě neukazuje. Přibližně 10x se žáci doptávali na to, co to znamená „čínorodý člověk“, jelikož nevěděli, co si pod tím mají představit. Přesto převážná většina žáků neměla problém s vyplněním této škály a vzhledem k mojí osobní přítomnosti mohu říci, že jsem byla žákům celou dobu k dispozici na zodpovězení všech dotazů, čímž jsem se snažila eliminovat negativní důsledky, které mohly vzniknout kvůli překladu škály z anglického do českého jazyka.

Celková administrace dotazníku trvala přibližně 20 – 25 minut. Celkově se žáci zdáli být koncentrovaní a motivovaní k vyplňování a to především děvčata, u kterých jsem zaznamenala větší rozepisování. Při administraci byl na každé škole přítomný i pedagog, který nese zodpovědnost za to, co se ve třídě odehrává, což jsem plně respektovala. Přítomnost pedagogů jsem nevnímala negativně a nenabyla jsem dojmu, že by jejich přítomnost měla vliv na odpovědi žáků. Pedagogové mi vždy dali dostatečný prostor, nechali mě mluvit a žáky podporovali v kvalitním a poctivém vyplnění. Po celou dobu na mě žáci reagovali převážně pozitivně a chovali se slušně, takže nebyla potřeba je napomínat.

6.5 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem jsou žáci (adolescenti) ve věku od 15 do 20 let, kteří navštěvují 1. – 4. ročník střední školy. Počet respondentů jsem stanovila přibližně na

200 – 250, čehož jsem docílila s celkovým počtem 235. Záměrně jsem si vybírala školy, na kterých studují děvčata i chlapci z toho důvodu, abych se co nejvíce přiblížila stejně velkému vzorku zástupců mužského a ženského pohlaví, jelikož údaje o pohlaví jsem chtěla využít pro následné testování hypotéz výzkumu.

Realizace ve školách probíhala z toho důvodu, že již při zpracovávání bakalářské práce se mi osvědčilo, že se jedná o rychlý způsob, jak sehnat dospívající v celém věkovém rozpětí od 15 do 20 let ve velkém množství. Prostřednictvím výběrů různých typů a umístění škol jsem mohla přispět větší reprezentativnosti celého vzorku. Zároveň jsem mohla dohlížet na průběh celého šetření, což bych například prostřednictvím internetu nemohla. Více informací o tom, proč jsem zkoumala postoje k prarodičům a míru generativního zájmu zrovna u tohoto výzkumného vzorku, jste se mohli dočíst již v úvodu a teoretické části diplomové práce.

6.6 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila formu kvantitativního sběru dat, jelikož jsem nechtěla rozebírat kvalitativně postoje adolescentů ke svým prarodičům. Chtěla jsem vytvořit co nejvíce reprezentativní vzorek, který by vypovídal o tom, jaké všeobecně mají žáci tohoto věku postoje k prarodičům. Detailní analýza postoje by byla také zajímavá, ale mohla by být velmi individuální, jelikož postoje mohou být ovlivněny aktuálními rodinnými situacemi, osobnostmi jednotlivých prarodičů i respondentů apod. Mým cílem bylo zjistit, jestli existují mezi postoji k prarodičům podobnosti u většího množství respondentů, což jde pouze formou kvantitativní metody výzkumu. U zjišťování míry generativního zájmu mě opět zajímaly kvantitativní výsledky, které nám podají informace o celkovém výzkumném vzorku. Mým cílem nebylo zkoumat, z čeho přesně může u žáků generativní zájem vycházet a podobně, ale zda se celkově u žáků v adolescentním věku již určitá míra generativního zájmu vyskytuje, čehož jsem mohla opět docílit pouze kvantitativním způsobem sběru dat.

6.7 Způsob sběru dat

Vzhledem ke zvolenému kvantitativnímu výzkumu byla vybrána dotazníková metoda sběru dat. Dotazník zahrnoval několik samostatných otázek, výroky zaměřující se na zjišťování postojů adolescentů ke svým prarodičům a také tzv. Loyolskou škálu generativity.

Otázka číslo 1. zjišťovala pohlaví respondentů. Odpověď na tuto otázku mě zajímala ve vztahu k testování hypotéz týkajících se toho, zda existuje u adolescentů souvislost mezi pohlavím a postoji ke svým prarodičům nebo mírou generativního zájmu. Otázka č. 2 zjišťovala, zda žák pochází z úplné či neúplné rodiny. Tyto pojmy byly raději vysvětleny v závorce. Tuto otázku jsem opět pokládala za účelem dalšího zapojení do výzkumné hypotézy, jelikož mne zajímalo, zda existuje u žáků souvislost mezi úplností či neúplností rodiny, z které žáci pocházejí a postoji k prarodičům. 3. otázka zjišťovala, kdo z prarodičů je žákovi nejbližší. Tato varianta byla zvolena z toho důvodu, jelikož mě zajímalo, koho žáci všeobecně považují za jím nejbližšího a také jsem chtěla předejít případným problémům, které by mohly nastat v případě, že by žáci vyplňovali další otázky na libovolného prarodiče. Předpokládala jsem, že sami od sebe by žáci nemuseli vědět, na jakého prarodiče mají otázky zacílit a mohlo by se stát, že by si více žáků zvolilo prarodiče, ke kterému nemají dobrý vztah a úplně by zaniklo, že mají i prarodiče, se kterými je naopak vztah více pozitivní a může souviset s dalšími jevy i mírou generativního zájmu. Zároveň si také myslím, že by si žáci stejně podvědomě vybírali toho, kterého mají „nejraději“ a na něj dotazník vyplňovali. Zajímavý a komplexní přehled by nám podaly otázky na každého prarodiče, což by ovšem bylo vhodnější pro větší výzkum a také by se tím prodloužila celková administrace dotazníku, což jsem si nemohla dovolit vzhledem k nízkým časovým možnostem škol. Z výše uvedených důvodů jsem tedy již předem specifikovala, aby se ostatní otázky vyplňovaly na prarodiče, který je žákům nejbližší. Zda existují rozdíly v postojích adolescentů ke svým prarodičům, i přestože se žáci zaměřují na jím nejbližšího prarodiče, se budu zabývat při testování výzkumných hypotéz. Otázka číslo 4. se zaměřovala na to, jak často žáci navštěvují svého prarodiče, kterého označili jako jím nejbližšího. Tato otázka opět sloužila pro další práci s výzkumnými hypotézami, jelikož jsem předpokládala, že četnost vidání se s prarodiči souvisí se samotnými postoji žáků k prarodičům.

Dotazník byl nadepsán názvem „VZTAH K PRARODIČŮM“. Tento název byl použit z toho důvodu, že dotazník obsahuje i otevřené otázky zaměřující se na vztah adolescentů ke svým prarodičům (viz. otázky č. 5. – 9.), které byly zařazeny pro lepší orientaci v tématu a především jsou podstatné pro vytvoření hypotéz, které se vztahují k samotným postojům adolescentů k prarodičům nebo generativnímu zájmu a jsou důležité pro jejich lepší pochopení, s čím vším mohou souviset. K zjišťování postojů adolescentů k prarodičům bylo použito v otázce č. 10 tzv. Likertovo škálování, které se v praxi využívá pro zjišťování postojů. Jednotlivé výroky jsem si sama zformulovala a tvořila je dle svých vlastních zkušeností s prarodiči, jelikož žádný dotazník zaměřující se na postoje k prarodičům neexistuje a také dle teoretického rámce tématu. Otázka č. 11 zjišťovala, zda by žáci odpovídali na předchozí otázky č. 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z jejich prarodičů. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, do jaké míry mohou být výsledky ovlivněny tím, že se jedná o postoje k pocitově nejbližšímu prarodiči.

Otázka číslo 12. se zaměřovala na zjištění míry generativního zájmu. Ačkoliv se jedná o samostatnou škálu a kvantitativní metodu, tak jsem ji zařadila do jednoho dotazníku společně se všemi otázkami a výroky zaměřujícími se na postoje k prarodičům. Mým cílem bylo, aby se žáci nezalekli toho, co se po nich žádá a dále plynule a přirozeně vyplňovali dotazník. Ústně jsem jim na příkladech zjednodušeně vysvětlila, co daná škála zjišťuje. Použita byla tzv. Loyola Generativity Scale, kterou vytvořili McAdams a Ed de St. Aubin v roce 1992. Jedná se o sebeuposuzovací škálu o 20 položkách, ve které je opět použito Likertovo škálování od 0 do 3. Otestována byla na 149 respondentech od 18 do 68 let a na 165 vysokoškolských studentech, kteří se dobrovolně zapojili do studie. Cronbachovo α u vzorku dospělých bylo rovno 0,83 a u vzorku studentů 0,84, což vypovídá o celkové dobré vnitřní konzistenci škály. Položky jsou ve škále pojaty tak, aby nedocházelo k diskriminaci lidí, kteří nemají děti, jelikož rodičovství silně směřuje ke generativnímu zájmu (McAdams a Ed de St. Aubin, 1992). Z tohoto důvodu jsem se rozhodla škálu použít na adolescentech, i když se mohou zdát některé výroky pro adolescenty těžké na zamyšlení. Prostřednictvím e-mailové komunikace jsem kontaktovala Foley Center for the Study of Lives spadající pod Northwestern University, ve kterém působí sám jeden z autorů profesor Dan McAdams a na jejichž webových stránkách je zveřejněná oficiální verze škály v anglickém jazyce. Vzápětí mi byl povolen překlad škály do českého jazyka pro využití na respondentech adolescentního věku 15 – 20 let. Ovšem zároveň jsem také

během provedení rešerše dostupných výzkumů zjistila, že Loyola Generativity Scale již používali u nás studenti z Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně pod vedením PhDr. Katariny Millové, PhD. Prostřednictvím konzultantky mojí diplomové práce Mgr. Ivany Dvořákové jsme zkusily kontaktovat výše uvedenou paní profesorku, která se výzkumu generativního zájmu a celkově tématu generativity intenzivně věnuje. Paní PhDr. Katarina Millová PhD. nám ochotně poskytla oficiální překlad do českého jazyka se souhlasem, že ho mohu využít pro účely zpracování diplomové práce. Do svého výzkumu jsem tedy nakonec použila přeloženou škálu z FFMU v Brně. Žádné úpravy jsem již na škále nedělala. Chtěla jsem použít přesně stejnou škálu, která měla při dřívějším používání vysokou reliabilitu, čímž jsem chtěla zvýšit kvalitu výsledků.

6.8 Testování hypotéz a interpretace výsledků

Vyhodnocení výzkumných dat probíhalo prostřednictvím statistického programu SPSS. V přílohách diplomové práce jsou vloženy některé deskriptivní tabulky a grafy z tohoto programu, které dokládají pravdivost výsledků. Ponechala jsem je v anglické verzi, aby nedošlo k záměně jejich významu v důsledku chybného překladu.

6.8.1 Testování hlavní výzkumné hypotézy

Moje hlavní výzkumná otázka zní: „ *Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a jejich mírou generativního zájmu?*“

V rámci hlavní výzkumné hypotézy předpokládám, že: „*Adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu.*“

Předtím než jsem ověřila svojí předpokládanou výzkumnou hypotézu, tak jsem potřebovala zjistit, jaké je celková reliabilita u otázky č. 10, která zahrnuje baterii výroků zaměřujících se na postoje adolescentů ke svým prarodičům. Reliabilita

vypovídá o nepřítomnosti chyby měření a tudíž o spolehlivosti naměřených dat. Udává se koeficientem Cronbachova alfa a pohybuje se v hodnotách od 0 do 1, kdy 1 znamená 100% nepřítomnost chyby měření. Hodnota naměřených dat by měla být alespoň 0,7, abychom mohli usuzovat o spolehlivosti získaných dat (Cronbach a Shavelson, 2004).

V případě baterie výroků zaměřených na postoje k prarodičům bylo z celkového počtu 235 respondentů zařazeno pro testování reliability 234 žáků, kteří správně vyplnili celou otázku č. 10. Počet výroků je v této škále 12. V příloze v tabulce č. 1 můžete nahlédnout, že koeficient Cronbachova alfa vychází 0,819, což je $> 0,7$, takže můžeme mluvit o spolehlivosti naměřených dat. Zároveň také jednotlivé položky škály, které měří stejnou vlastnost neboli v našem případě postoje k prarodičům, by měli mít mezi sebou kladné a dostatečně vysoké korelace. V tabulce č. 2 nalezneme data, která vypovídají o průměrné vnitřní korelaci mezi výroky, která je 0,309. Korelace mezi položkami se pohybují v rozpětí od -0,058 do 0,717, což vypovídá opět o spolehlivosti naměřených dat, jelikož korelace nabíhá od 0 do 1, která by znamenala úplnou souvislost. Všechny výroky mají zátěž na první komponentně, což vypovídá o tom, že všechny výroky jsou správně přepólované.

V dalším kroku jsem otestovala reliability Loyolské škály generativity. Škála se má oficiálně skórovat tak, že přepólujeme výroky číslo: 2,5,9,13,14,15, ve kterých označená odpověď 0 se stává 3, 1 se stává 2, 2 se stává 1, 3 se stává 0. Tuto informaci jsem se dočetla od Logan (2009) na webových stránkách Foley Center for the Study of Lives spadající pod Northwestern University. Ovšem dle mých výsledků výrok č. 5 nechce přepólovat, protože by se tím snížila reliability a výrok č. 9 jsem po provedení analýzy komponent úplně vyřadila z toho důvodu, že nemá zátěž na první komponentě. Obsah výroku měří něco jiného než reliability a tudíž by snižoval celkovou reliability škály (viz tabulka č. 3 v příloze). Do testování reliability Loyolské škály generativity bylo zařazeno 209 respondentů z 235, kteří správně vyplnili zadání. Počet výroku byl po vyřazení výroku č. 9 pouze 19. Koeficient Cronbachova alfa vychází 0,796, což po zaokrouhlení na 0,8 vypovídá o tom, že $0,8 > 0,7$, takže opět můžeme mluvit o spolehlivosti naměřených dat (viz tabulka č. 4 v příloze). Reliability vychází pouze o něco menší než tomu bylo při testování škály v roce 1992 na dospělých lidech, u kterých vycházel koeficient reliability Cronbachova alfa 0,83 a u vysokoškolských studentů 0,84, jak jsem již zmiňovala výše v podkapitole 6.7. V příloze v tabulce č. 5 můžeme vidět, že průměrná vnitřní

korelace je 0,177 a korelace se pohybují v rozmezí od -0,204 do 0,579, což opět vypovídá o spolehlivosti škály.

Po ověření reliability u obou škál můžeme přejít k testování hlavní výzkumné hypotézy. V tabulce číslo 6. naleznete, že Pearsonův korelační koeficient odpovídá 0,263. Jedná se tedy o kladnou, ale slabou korelaci. Přesto můžeme říci, že mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou generativního zájmu existuje souvislost. Z toho vyplývá, že **byla potvrzena hlavní výzkumná hypotéza**, která říká že: „**Adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu.**“

6.8.2 Testování vedlejších výzkumných hypotéz

1. Existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli se jedná o adolescentní dívku nebo chlapce?

H(1): Adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům.

Celkem z počtu 235 respondentů jsem získala data od 157 dívek a 78 chlapců. Snažila jsem se vybírat smíšené třídy, kde byli žáci obou pohlaví, abych měla stejný počet zástupců z dané kategorie. Dívek je i přesto více, což přisuzuji tomu, že se může jednat pro dívky o silnější věkovou kategorii. Prostřednictvím analýzy rozptylu (viz tabulka č. 7 v příloze) byla zjišťována hladina významnosti rozdílů mezi jednotlivými skupinami (pohlaví). Při porovnávání pravděpodobnosti chyby prvního řádu, která vychází 0,018 s hladinou významnosti 0,05 bylo zjištěno, že chyba prvního řádu je < 0,05, tudíž můžeme mluvit o významných rozdílech v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle jejich pohlaví.

Tabulka č. 8 v příloze znázorňuje, že průměrná hodnota postoje u dívek vychází po zaokrouhlení na 4,257 se standartní odchylkou po zaokrouhlení 0,510 a u chlapců je průměrná hodnota postoje po zaokrouhlení 4,084 se standartní odchylkou 0,547 po zaokrouhlení. Průměrné hodnoty postoje se od sebe po zaokrouhlení liší o 0,173. Dívky tedy mají kladnější postoje, jelikož jejich průměrná hodnota postoje se více blíží hodnotě 5, která po přepólování v dotazníku znamená naprostý souhlas –

kladný postoj. Chlapci mají po zaokrouhlení standartní odchylku vyšší o 0,037, což vypovídá o nepatrně větším rozptylu jednotlivých hodnot, který ovšem není významný.

Můžeme tedy říci, že na hladině významnosti 0,05 **byla hypotéza potvrzena** a můžeme předpokládat, že: „**Adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům.**“

2. Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, jestli adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny?

H (2): Postoje adolescentů ke svým prarodičům jsou rozdílné v závislosti na tom, zda adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny.

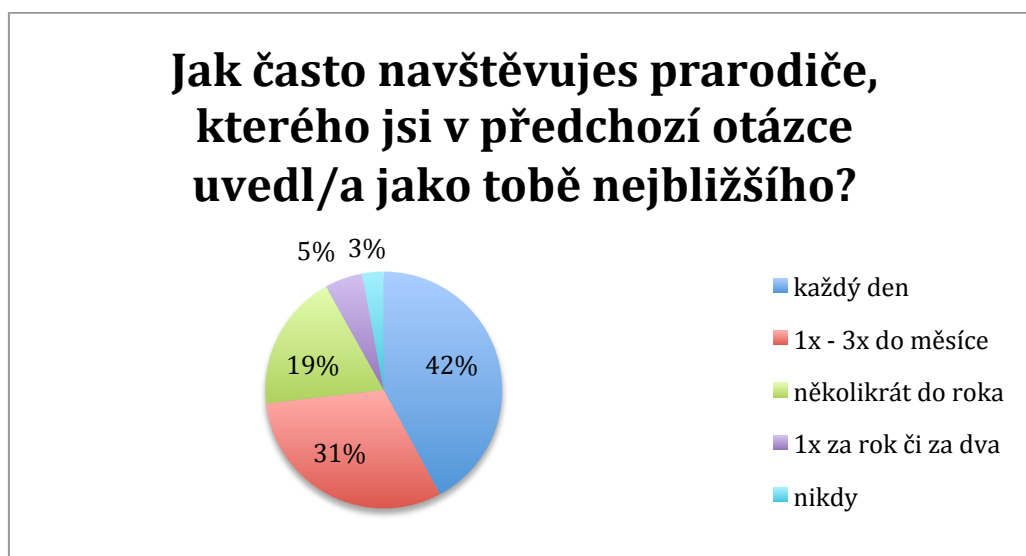
Z úplné rodiny pochází 161 respondentů a z neúplné 74 respondentů. V příloze v grafu č. 1 můžete vidět, že adolescenti z úplné rodiny mají nepatrně vyšší průměrnou hodnotu postoje než adolescenti z neúplné rodiny. Ovšem z tabulky č. 9 vyplývá, že pravděpodobnost chyby prvního řádu má hodnotu 0,293, což je při porovnání s hladinou významnosti 0,05 vyšší. Z tohoto tedy můžeme usuzovat, že na hladině významnosti 0,05 **byla hypotéza zamítnuta** a tím pádem **neexistuje významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli žák pochází z úplné či neúplné rodiny.**

Za zajímavé zjištění považuji fakt, že pokud do testování této hypotézy zařadíme zároveň rozdíl v rámci pohlaví, tak můžeme vidět, že dívky a chlapci z úplné rodiny nemají významný rozdíl v průměrných hodnotách postojů ke svým prarodičům a pravděpodobnost chyby prvního řádu vychází 0,138, což je při porovnání s hladinou významnosti 0,05 větší hodnota. Nejsou zde tedy žádné významné rozdíly (viz v příloze tabulka č. 10). Co se ovšem týká rozdílů v neúplné rodině, tak dívky z neúplné rodiny mají významně kladnější postoje ke svým prarodičům než chlapci z neúplné rodiny, což můžeme vidět v příloze v tabulce č. 11, ve které hodnoty pravděpodobnosti chyb prvního řádu jsou $<0,05$. Toto zajímavé zjištění by mohlo být prostředkem dalšího zkoumání.

3. Existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na tom, jestli adolescenti svoje prarodiče pravidelně navštěvují?

H(3): Adolescenti, kteří pravidelně navštěvují svoje prarodiče, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří je pravidelně nenavštěvují.

V níže uvedeném grafu naleznete procentuální vyhodnocení otázky č. 4 z dotazníku, která zjišťovala, jak často adolescenti navštěvují svého prarodiče, který je jim nejbližší. Dohromady z celkového počtu 235 respondentů 42 % navštěvuje svého prarodiče každý den, 31% 1x – 3x do měsíce, 19% několikrát do roka, 5% 1x za rok či za dva a 3% nikdy. Převládá tedy velké množství respondentů, kteří svého prarodiče pravidelně navštěvují a dokonce 42% ho navštěvuje každý den, což považují za vysoké procento, které může napovídat, že častá frekvence návštěv by mohla souviset s postoji adolescentů ke svým prarodičům.

Z tabulky č. 12 vyplývá, že při porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 vychází, že chyba prvního řádu $0,000 < 0,05$. Tudíž je možné usuzovat, že existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jak často navštěvují svoje prarodiče. V příloze v grafu č. 2 vidíme průměrné hodnoty postoje adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jak často je navštěvují. Nejvyšší hodnotu postoje mají adolescenti, kteří navštěvují svého prarodiče každý den

a čím méně navštěvují svého prarodiče, tak také klesá průměrná hodnota postoje. Ovšem výjimkou zůstává, že adolescenti, kteří svého prarodiče nikdy nenavštěvují, tak mají podobnou průměrnou hodnotu postoje jako adolescenti, kteří prarodiče navštěvují 1x – 3x do měsíce. Tento fakt přisuzuji tomu, že mezi 3% respondentů, kteří odpověděli, že svého prarodiče nikdy nenavštěvují, jsou i žáci, kterým prarodič již zemřel, ale přesto k němu mohou zachovávat kladný postoj, což se zřejmě odrazilo ve výsledcích.

Z výše uvedených výsledků tedy vyplývá, že na hladině významnosti 0,05 **byla výzkumná hypotéza potvrzena** a můžeme tedy předpokládat, že: „**Adolescenti, kteří pravidelně navštěvují svoje prarodiče, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří je pravidelně nenavštěvují.**“

4. Existuje u adolescentů rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle toho, jestli se jedná o adolescentní dívku nebo chlapce?

H(4): Adolescentní dívky vykazují vyšší míru generativního zájmu oproti chlapcům.

V tabulce č. 8 vidíme, že průměrné hodnoty míry generativního zájmu jsou po zaokrouhlení u dívek 1,629 a u chlapců 1,639. Liší se tedy pouze o 0,01, což je zanedbatelný rozdíl. Standartní odchylka u dívek je po zaokrouhlení 0,401 a u chlapců 0,423. Po provedení t-testu bylo zjištěno, že pravděpodobnost chyby prvního řádu vychází pro dívky 0,861 a pro chlapce 0,864, což je oboje $> 0,05$. Tedy na hladině významnosti 0,05 **byla hypotéza zamítnuta** a tudíž **nemůžeme u adolescentů usuzovat, že existuje rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle toho, jestli se jedná o adolescentní dívku nebo chlapce.**

5. Existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, jestli si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm?

H(5): Adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm.

Z grafu č. 3 vidíme, že adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, tak také mají vyšší průměrnou hodnotu postoje ke svým prarodičům než adolescenti, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm.

Zda je tento rozdíl mezi postoji významný jsme zjišťovali prostřednictvím tabulky č. 13, z které vyplývá, že pravděpodobnost chyby prvního řádu vychází 0,000 a je $< 0,05$, což opět vypovídá o statisticky významném rozdílu. Můžeme tedy usuzovat, že na hladině významnosti 0,05 **byla hypotéza potvrzena** a předpokládáme správně, že: **„Adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm.“**

V čem přesně se adolescenti vidí ve svých prarodičích se můžete dočíst v dalších částech výzkumu.

6. Existuje u adolescentů souvislost mezi mírou jejich generativního zájmu a tím, jestli je něco, co by chtěli v životě dělat jako jejich prarodič?

H(6): Adolescenti, kteří by chtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič, mají vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům, kteří by nechtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič.

Z grafu č. 4 vidíme, že adolescenti, kteří odpověděli, že je něco, co by v životě chtěli dělat jako jejich prarodič, tak vykazují vyšší průměrnou hodnotu míry generativního zájmu než adolescenti, kteří nechtějí nic v životě dělat jako jejich prarodič.

Při testování významnosti tohoto rozdílu v míře generativního zájmu bylo z tabulky č. 14 v příloze zjištěno, že pravděpodobnost chyby prvního řádu je 0,000, což je $< 0,05$. Tento významný rozdíl vypovídá o tom, že na hladině významnosti 0,05 **byla hypotéza potvrzena** a předpokládáme správně, že: **„Adolescenti, kteří by**

chtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič, mají vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům, kteří by nechtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič.“

7. Jsou postoje adolescentů ke svým prarodičům rozdílné v závislosti na tom, jaký typ školy adolescenti navštěvují?

H(7): Adolescenti z gymnázia mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům z integrované střední školy nebo ekonomické školy.

Celkem byla sebrána data z gymnázia, integrované střední školy zaměřující se na cestovní ruch a ekonomické školy. Předpokládala jsem, že žáci z gymnázia by mohli být vzhledem k typu školy, kterou studují, více uvědoměli a pocházet z poměrně fungujících rodin, ve kterých je větší prostor pro navazování kladných vztahů a postojů k prarodičům. Ovšem prostřednictvím analýzy rozptylu bylo zjištěno, jak můžete vidět v tabulce č. 15, že u postojů k prarodičům vychází pravděpodobnost chyby prvního řádu 0,416, což je $> 0,05$. Nejedná se tedy o statisticky významný rozdíl. Zároveň žáci z gymnázia mají nejnižší průměrnou hodnotu postoje, ale rozdíl je tak malý mezi jednotlivými školami, že z toho nemůžeme nic usuzovat. **Hypotéza** tedy na hladině významnosti 0,05 **potvrzena nebyla** a tudíž **nemůžeme předpokládat, že existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle typu školy, kterou navštěvují.**

8. Je u adolescentů rozdílná míra jejich generativního zájmu v závislosti na tom, jaký typ školy navštěvují?

H(8): Adolescenti z gymnázia vykazují vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům z integrované střední školy nebo ekonomické školy.

Průměrné hodnoty postojů naznačují, že adolescenti z gymnázia mají nejvyšší průměrnou hodnotu míry generativního zájmu, poté žáci z integrované střední školy a nejnižší z ekonomické školy. Ovšem v příloze v tabulce č. 15 je vidět, že pravděpodobnost chyby prvního řádu vychází 0,893, což je $> 0,05$. Nejedná se tedy o

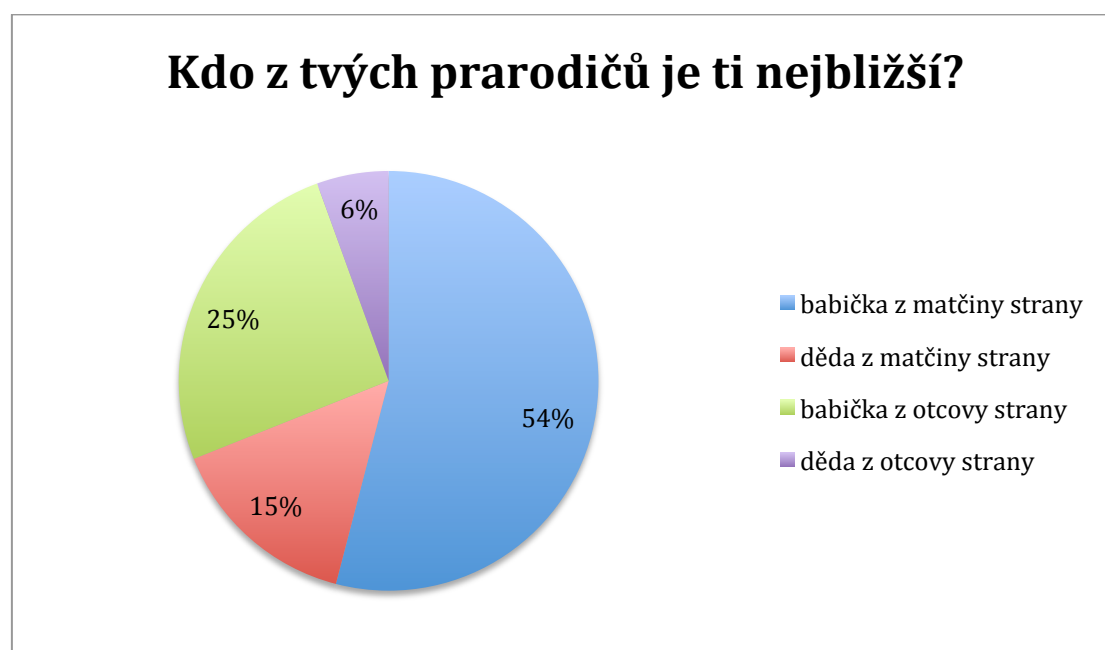
statisticky významný rozdíl a výsledky jsou opravdu zanedbatelné. **Hypotéza** tedy na hladině významnosti 0,05 **nebyla potvrzena** a tudíž **neexistuje u adolescentů rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle toho, jaký typ školy navštěvují.**

6.8.3 Vyhodnocení některých jednotlivých otázek

a) Procentuální vyhodnocení otázky č. 3 z dotazníku

Otázka č. 3 v dotazníku zněla: „*Kdo z tvých prarodičů je ti nejbližší?*“

Z níže uvedeného grafu vidíme, že 54% respondentů odpovědělo, že jim je nejbližší babička z matčiny strany. 15% označilo jako nejbližšího dědu z matčiny strany. 25% odpovědělo, že jim je nejbližší babička z otcovy strany a 6% odpovědělo, že jako pocitově nejbližšího vnímají dědu z otcovy strany. Toto zjištění nasvědčuje tomu, že nadpoloviční většina respondentů zvolila jako nejbližší babičku z matčiny strany, což může vypovídat o tom, že role babičky je vnímána žáky velmi pozitivně. Tomuto faktu může přispívat i to, že častěji vnoučata hlídají rodiče z matčiny strany a především matky (babičky) pomáhají svým dcerám s péčí a výchovou dětí.

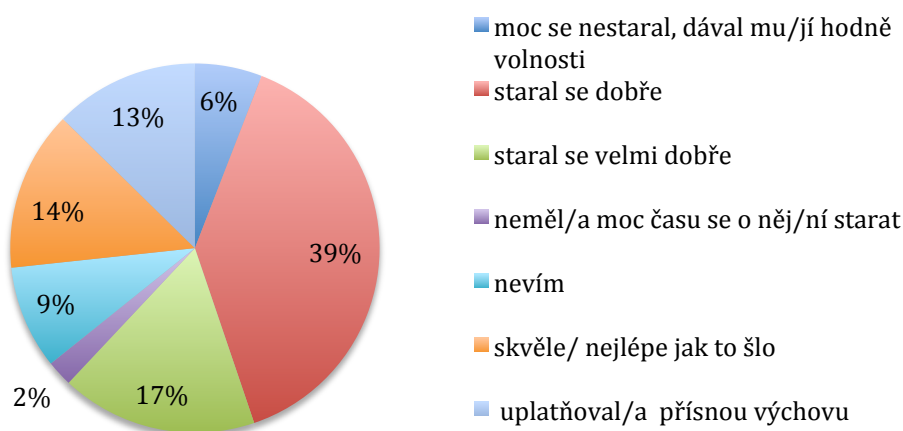

b) Procentuální vyhodnocení otevřené otázky č. 5 z dotazníku

V otázce č. 5 jsem se adolescentů dotazovala na to, jak se jejich prarodič staral o své děti neboli o jejich mámu nebo tátu. Vzhledem k tomu, že se jedná o prarodiče jim nejbližšího, tak mě zajímalo, jak budou žáci odpovídat a jestli bude převažovat spíše pozitivní vnímání starání se prarodičů o své děti (jejich mámu nebo tátu) či ne. Otevřené otázky jsem zpracovala do jednotlivých kategorií dle podobnosti. Žáci sami od sebe měli tendenci ke škálování, takže tím pádem vznikaly kategorie jako: „staral se dobře“, „staral se velmi dobře“, „staral se skvěle/nejlépe jak to šlo“ a podobně.

Celkem z 235 respondentů otázku zodpovědělo 121 z nich. Z níže uvedeného grafu je vidět, že 39% adolescentů odpovědělo, že se jejich prarodič staral dobře o své děti. Dalších 17% adolescentů vnímá, že se jejich prarodič staral velmi dobře o své děti a 14% uvádí, že se prarodič staral skvěle/nejlépe jak to šlo. Dohromady tedy nadpoloviční většina (70%) respondentů vnímají kladně starost jejich prarodiče o své děti (jejich mámu nebo tátu). Dalších 13% respondentů odpovědělo, že jejich prarodič uplatňoval na svoje děti přísnou výchovu. Ta byla vnímána spíše negativně, i když v konečném důsledku měli adolescenti pocit, že tato výchova jejich rodičům prospěla. 9% adolescentů nevědělo, jak se jejich prarodič staral o své děti. Často zmiňovali, že to nemohou říci, jelikož v té době nežili. Pouze 6% adolescentů odpovědělo, že se jejich prarodič moc nestaral o své děti a dával jim hodně volnosti. Poslední 2% adolescentů zmínila, že jejich prarodič neměl moc času se starat o jejich mámu nebo tátu. Pro vyvozování závěrů z tohoto zjištění by však bylo potřebné rozsáhlejší zkoumání.

Jak se tento prarodič staral o své děti? (o tvého tátu nebo mámu)

c) Procentuální vyhodnocení doplňující otevřené otázky u otázky č. 6 z dotazníku

Otázka č. 6 zněla: „*Jsi po svém prarodiči, který je ti nejbližší? Vidíš se v něm?*“

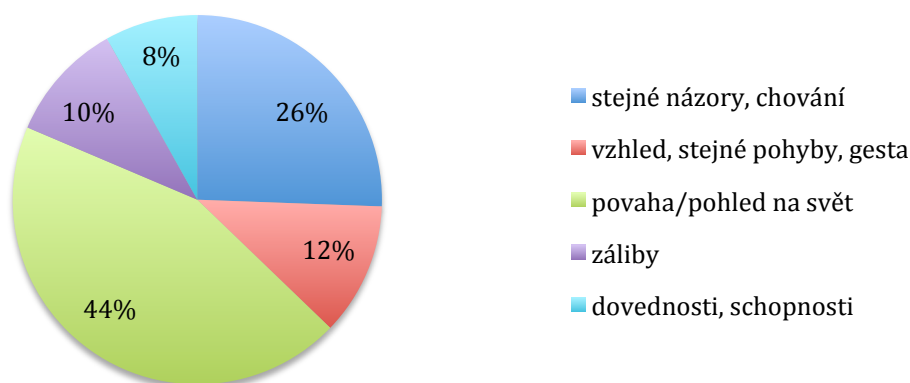
Celkem z 235 respondentů na tuto otázku neodpověděl pouze 1 člověk. Dohromady tedy z 234 odpovídajících respondentů 92 zaškrtno, že jsou po svém prarodiči, který je jim nejbližší a vidí se v něm a 142 zvolilo odpověď „NE“, což vypovídá o tom, že se ve svém prarodiči nevidí.

Pro zajímavost a lepší pochopení tématu postojů jsem vyhodnotila doplňující otevřenou otázku z dotazníku, která zjišťovala, v čem si adolescenti myslí, že jsou po svém prarodiči, který je jim nejbližší a proč se v něm vidí. Z 92 adolescentů, kteří zaškrtnli odpověď „ANO“, odpovědělo na doplňující otázku 86 z nich. Jednotlivé odpovědi byly rozřazeny do kategorií dle svojí podobnosti. Níže můžeme z grafu vidět, že 44 % adolescentů se vidí ve svých prarodičích především v povahových vlastnostech nebo v celkovém pohledu na svět a přístupu k němu. Zároveň víme, jak bylo zjištěno při ověřování hypotéz výzkumu, že můžeme usuzovat existenci souvislosti mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, zda si adolescenti myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm. Povahová blízkost se tedy v našem

případě ukazuje jako nejvýznamnější důvod pro to, proč jim je jejich prarodič blízký a mají k němu kladný postoj. Dále 26% respondentů uvádí, že se vidí ve svém prarodiči především v podobnosti názorů a také v některém chování. Podobnost názorů obecně může vyvolávat v lidech kladnější pocity k druhým lidem. Zde se zřejmě jedná také o jeden z důležitých důvodů, proč si jsou adolescenti blízcí se svým prarodičem a mají k němu kladný postoj. 12% respondentů se vidí ve svém prarodiči kvůli podobnému vizuálnímu vzhledu a podobnosti různých pohybů a gest. Žáci uváděli odpovědi typu: „Mám hnědé oči po dědečkovi.“, „Mám stejné rysy v obličeji jako moje babička.“, což vypovídá o tom, že kromě duševní blízkosti může být i vizuální podobnost možným faktorem pro to, proč má adolescent kladné postoje ke svému prarodiči. 10% respondentů odpovědělo, že mají stejné záliby jako jejich prarodič nebo se jedná o koníčky, kterým se od dětství společně věnují. Žáci zmiňovali záliby jako péči o zvířata, rybaření, studium historie, jízdu na kole, vyšívání, cestování apod. Společný koníček může být tedy jedním z dalších důvodů, proč mají adolescenti kladné postoje ke svému prarodiči. 8% adolescentů odpovědělo, že jsou po svých prarodičích, jelikož mají stejné schopnosti nebo dovednosti. Často bylo zmiňováno vaření nebo různé jiné schopnosti jako je například výtvarné, hudební či sportovní nadání. Pro vyvozování dalších závěrů by byla potřeba rozsáhlejšího zkoumání na větším počtu respondentů.

V čem se vidí adolescenti ve svém prarodiči?

d) Procentuální vyhodnocení otevřené otázky č. 7 z dotazníků

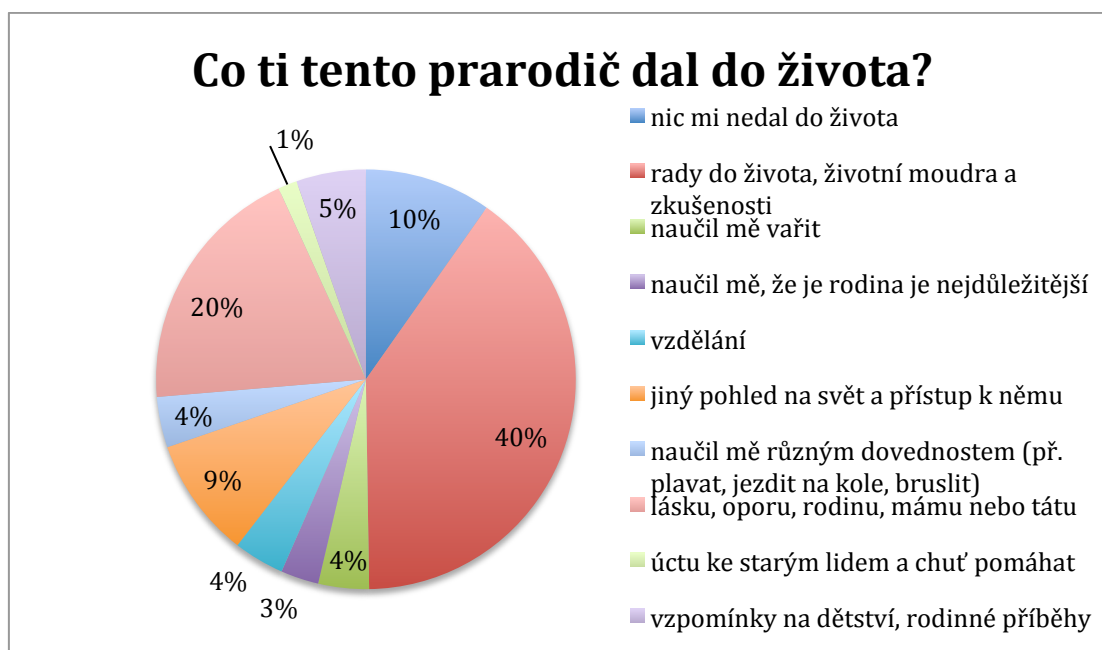
Otázka č. 7 z dotazníku zněla: „*Co ti tento prarodič dal do života?*“

Odpovědi na tuto otázku jsem opět roztřídila do několika kategorií dle podobnosti. Vzhledem k tomu, že existuje široké rozpětí toho, co může prarodič svým vnoučatům dát do života, tak jsem odpovědi musela zredukovat na několik kategorií. Za přínosné zjištění považuji fakt, kterého si můžeme všimnout v níže uvedeném grafu, že nikdo z respondentů nezmiňoval materiální věci. Odpovědi byli velmi uvědomělé, zaměřené na vyšší lidské hodnoty a cítila jsem z nich lásku a úctu k prarodičům.

Celkem z 235 respondentů na otázku odpovědělo 205 z nich. 40% žáků odpovědělo, že jim jejich prarodič dal rady do života, životní moudra a zkušenosti. 20% žáků odpovědělo, že jim jejich prarodič dal do života lásku, oporu, rodinu, mámu nebo tátu. 10% žáků odpovědělo, že jim jejich prarodič nedal nic do života. 9% zmínilo, že jim jejich prarodič dal jiný pohled na svět a přístup k němu. Často zde žáci zmiňovali, že se např. začali na život dívat více optimističtěji. 5% odpovědělo, že je prarodič naučil, že rodina je nejdůležitější. Po 4% se objevují odpovědi, že je prarodič naučil různým dovednostem (např. plavat, jezdit na kole, bruslit), dal jim vzdělání do života nebo je naučil vařit. 1% (3 žáci) odpověděli, že jim prarodič dal do života úctu ke starým lidem a chuť pomáhat. Již ze samotných odpovědí žáků můžeme vidět, že prarodiče mají důležitou roli v životech adolescentů. Zároveň z odpovědí vyplývá, že většina adolescentů vnímá přínos, který jim prarodiče dávají do života.

V rámci této otázky jsem dále pro zajímavost otestovala prostřednictvím analýzy rozptylu, zda by mohl existovat rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, co jim prarodič dal do života. V příloze v tabulce č. 16 vidíme, že chyba prvního řádu vychází 0,000, což je $< 0,05$, tudíž na hladině významnosti 0,05 se jedná o významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, co jim prarodič dal do života. V příloze z grafu č. 5 můžeme vidět, že nejnižší průměrnou hodnotu postoje má kategorie: „nic mi nedal do života“ a naopak kategorie: „rady do života, životní moudra a zkušenosti“ a „naučil mě, že rodina je nejdůležitější“, mají nejvyšší průměrné hodnoty postoje. Vysokou průměrnou hodnotu postoje má i kategorie „lásku, oporu, rodinu, mámu nebo tátu“. Dalo by se

tedy předpokládat, že adolescenti, kteří mají pocit, že jim jejich prarodič dal něco do života, tak k němu mají zároveň kladnější postoj. Ovšem k ověření mého zjištění je nutné další zkoumání na větším počtu respondentů. Zároveň rozzařování do kategorií může být do jisté míry ovlivněno mým subjektivním vnímáním, takže přináším tyto informace pouze jako zajímavé zjištění a ukázkou toho kudy by mohla vést cesta dalšího případného zkoumání.

e) Procentuální vyhodnocení doplňující otevřené otázky u otázky č. 8 z dotazníku

Otázka č. 8 v dotazníku zněla: „*Je něco, co by jsi chtěl/a v životě dělat jako tento prarodič?*“

Na otázku odpovědělo „ANO“ 121 respondentů z celkového počtu 235. Zbylých 114 respondentů odpovědělo „NE“, což znamená, že není nic, co by chtěli dělat v životě jako jejich prarodič.

Respondenti, kteří zaškrtili na výše uvedenou otázku odpověď „ANO“, tak dále měli doplnit, co přesně by chtěli v životě dělat jako jejich prarodič. Na doplňující otevřenou otázku odpovědělo 107 žáků. Odpovědi byly opět rozříděny do několika kategorií dle podobnosti. Z těchto 107 odpovídajících tedy 29% adolescentů zmiňuje, že by chtěli mít stejný přístup k životu, pohled na svět nebo povahu jako

jejich prarodič. Žáci často odpovídali, že by chtěli být také tak sami sebou jako jejich prarodiče, nelámat si s něčím hlavu, nedbat na názory ostatních, být aktivní, užívat si život, být tak milí a hodní, pracovití, silní, odvážní, optimističtí apod. Dalších 23% odpovědělo, že by se chtěli starat o své děti nebo vnoučata tak jako jejich prarodič. Z této kategorie můžeme vidět, že pro některé žáky jsou prarodiče kladným vzorem pro výchovu další generace, což zároveň vypovídá i o jejich chuti mít do budoucna svoje vlastní děti. Tuto informaci považují za důležitou ve vztahu k testované hypotéze, při které bylo zjištěno, že adolescenti, kteří chtějí něco v životě dělat jako jejich prarodič, tak mají vyšší míru generativního zájmu. Pokud je tedy prarodič vzorem ve výchově pro některé adolescenty, tak je možné, že vlastní generativní zájem může být také vyšší a adolescenti budou mít do budoucna větší chuť se podobně hezky starat o své děti nebo vnoučata.

Dalších 13% adolescentů by chtělo v životě umět vařit alespoň stejně dobře jako jejich prarodič. Prarodiče mnohdy bývají vzorem v této oblasti a vaření je často spojené s péčí a láskou o ty, pro které vaří. I zde můžeme uvažovat o tom, jak souvisí kulinářské umění prarodičů s generativním zájmem, ale pro relevantní informace by byla potřeba většího zkoumání. 9% respondentů odpovědělo, že by chtělo dělat stejné povolání jako jejich prarodič. I v této oblasti i přes věkový rozdíl se najdou prarodiče, kteří jsou pro své vnoučata vzorem. Například jedna z odpovědí byla: „Chtěl bych být také v armádě jako děda a pomáhat.“ 8% respondentů odpovědělo, že by chtěli mít stejné záliby, věnovat se stejným koníčkům jako jejich prarodič. Po 6 % se objevují tyto tři kategorie: dokázat to co jejich prarodič nebo být úspěšný, být dobrým člověkem/pomáhat druhým, být jako on/ona. Pomoc druhým lidem je jedna z oblastí, na kterou se zaměřuje škála generativního zájmu. I zde můžeme vidět, že pokud je prarodič vzorem v tom, co dobrého dělá pro druhé, jak jim pomáhá, tak i samotný adolescent může chtít být takový, čímž se může zvyšovat jeho generativní zájem.

Co přesně chceš v životě dělat jako tvůj prarodič?

f) Procentuální vyhodnocení otevřené otázky č. 9 z dotazníku

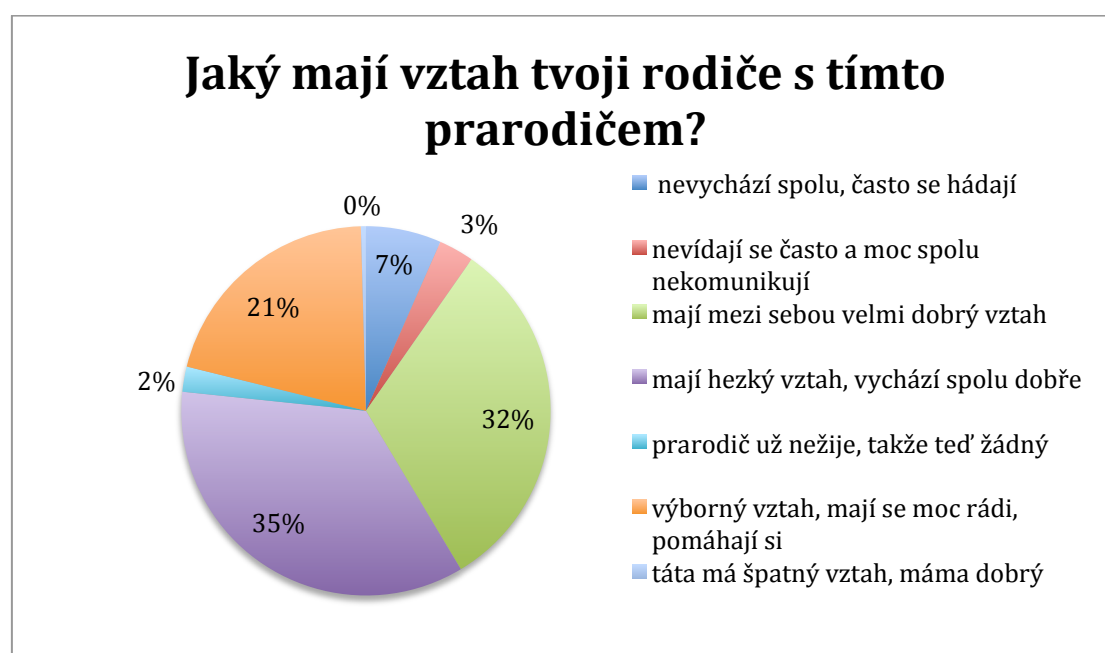
Otázka č. 9 zněla: „*Jaký mají vztah tvoji rodiče s tímto prarodičem?*“

Z celkového počtu 235 respondentů na otázku odpovědělo 227 z nich. Odpovědi byly rozřazeny dle podobnosti do několika kategorií. Respondenti opět sami od sebe začali odpovědi škálovat a odpovídat, jak moc je podle nich „dobrý“ nebo „špatný“ vztah jejich rodičů s prarodičem. Z tohoto důvodu se objevují kategorie jako např.: „mají hezký vztah, vychází spolu dobře“ nebo „mají mezi sebou velmi dobrý vztah“ apod.

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že 35% adolescentů si myslí, že mají jejich rodiče s prarodičem hezký vztah a vychází spolu dobře. Dalších 32% uvádí tento vztah jako velmi dobrý a 21% jako výborný, ve kterém se mají rodiče s prarodičem moc rádi a pomáhají si. Celkem tedy 88% adolescentů vnímá vztah mezi svými rodiči a prarodiči kladně. Dalších 7% adolescentů odpovědělo, že rodiče s prarodičem spolu nevychází a často se hádají. 3% adolescentů zmiňují, že se jejich rodiče s prarodičem nevidají často a moc spolu nekomunikují. 2% uvedli, že jejich prarodič už nežije, takže teď mezi jejich rodiči a prarodičem nemůže být žádný vztah a jeden respondent

odpověděl, že táta má sice špatný vztah, ale máma dobrý. U mého výzkumného vzorku tedy převažovalo pozitivní vidění vztahu rodičů s prarodiči. Z tohoto důvodu mě zajímalo, jestli žáci, kteří vnímají vztah svých rodičů s prarodiči kladně, tak mají rozdílné postoje ke svým prarodičům oproti těm, kteří vnímají vztah svých rodičů s prarodičem záporně.

V příloze najdete tabulku č. 17, z které vyplývá, že prostřednictvím analýzy rozptylu byla zjištěna hodnota chyby prvního řádu 0,000, což je $< 0,05$. Tudíž můžeme na hladině významnosti 0,05 potvrdit, že zde existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jak vnímají vztah svých rodičů s prarodiči. Z grafu č. 6 v příloze vyplývá, že nejnižší průměrnou hodnotu postoje má kategorie: „nevychází spolu, často se hádají“. Oproti tomu například kategorie: „výborný vztah, mají se moc rádi, pomáhají si“, má znatelně vyšší průměrnou hodnotu postoje. Ovšem opět na to, abych mohla potvrdit uvedené výsledky, by byla potřeba dalšího výzkumu s větším počtem respondentů. Zjištění tedy můžeme považovat pouze za zajímavou informaci, kterou výzkum přinesl.

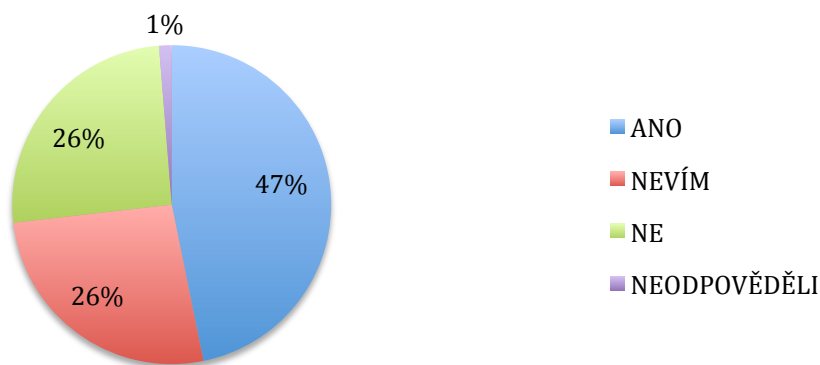

g) Procentuální vyhodnocení otázky č. 11 z dotazníku

Otázka č. 11 v dotazníku zněla: „Odpověď/a bys na otázky 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z tvých prarodičů?“

V níže uvedeném grafu vidíme procentuální vyhodnocení této otázky. Celkem z 235 respondentů 110 (47%) by odpovědělo na otázky 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z jejich prarodičů. 62 respondentů (26%) neví, zda by odpověděli v otázkách 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z jejich prarodičů. 60 respondentů (26%) odpovědělo, že by neodpověděli na otázky 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z jejich prarodičů a 3 respondenti (1%) nezaškrtnli ani jednu z možných odpovědí. Necelá polovina respondentů by tedy odpověděla na otázky č. 4 – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z jejich prarodičů. Toto zjištění považuji za logické, protože každý prarodič je sám o sobě individuální osobností, takže se dalo předpokládat, že žáci se nemusí stejně vztahovat ke každému ze svých prarodičů. Přesto také nadpoloviční většina buďto neví nebo by neodpověděli jinak, což též může vypovídat všeobecně o celkovém pozitivnějším vztahu a kladnějším postojům ke všem prarodičům.

Odpověděl/a bys na otázky 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z tvých prarodičů?

6.9 Shrnutí

V rámci výzkumné části méj diplomové práce jsem naplnila všechny svoje uvedené cíle. Ověřila jsem vysokou reliabilitu škály postojů adolescentů ke svým prarodičům a Loyolské škály generativity, což vypovídá o spolehlivosti naměřených dat.

Potvrdila jsem hlavní výzkumnou hypotézu a zjistila, že existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Bylo tedy potvrzeno, že adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu. Ovšem musíme brát v potaz, že se jedná o mírnou korelaci.

Dále jsem zkoumala rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle pohlaví. Ze získaných dat se ukázalo, že adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům. Mimo jiné nebyl potvrzen rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na tom, jestli adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny. Naopak za přínosné zjištění považuji informaci, že mezi dívkami a chlapci z neúplné rodiny je významný rozdíl v jejich postojích ke svým prarodičům. Dívky z neúplné rodiny mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům z neúplné rodiny.

Zároveň byl potvrzen můj předpoklad, že adolescenti, kteří pravidelně navštěvují svoje prarodiče, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří je pravidelně nenavštěvují. Existuje tedy významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jak často svého prarodiče navštěvují. U míry generativního zájmu bylo zjištěno, že neexistuje u adolescentů významný rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle pohlaví. Také jsem objevila, že existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a tím, jestli si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm. Adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm.

Dále byl zjištěn významný rozdíl mezi tím, jakou vykazují adolescenti míru generativního zájmu a tím, jestli je něco, co by chtěli v životě dělat jako jejich prarodič. Z výsledků vyplývá, že adolescenti, kteří by chtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič, mají vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům, kteří by

nechtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič. Následně bylo ověřováno, zda existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na typu školy, kterou navštěvují. Zde nebyl mezi gymnáziem, integrovanou střední školou a ekonomickou školou zaznamenán žádný významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům. Obdobné zjištění se ukázalo i z výsledků týkajících se míry generativního zájmu. Zde také nebyl zjištěn významný rozdíl mezi mírou generativního zájmu a typem školy.

V závěru výzkumu byly vyhodnoceny některé otázky z dotazníku, které jsou potřebné pro lepší pochopení tématu a přináší další zajímavé výsledky, které otevírají možnosti pro další zkoumání.

DISKUZE

V rámci výzkumné části diplomové práce jsem sebrala data celkem od 235 respondentů celkem ze 3 typů škol. Jistě by bylo přínosné výzkum rozšířit na větší množství respondentů z více škol. Prostřednictvím mého zkoumání sice nebylo zjištěno, že by existoval významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům či v míře generativním zájmu dle typu školy, kterou žáci navštěvují, ale realizace výzkumu na větším množství respondentů by mohla moje zjištění jednoznačněji potvrdit nebo naopak vyvrátit. Větší počet respondentů by byl vhodný i pro další zkoumání jednotlivých doplňujících otázek z dotazníku v souvislosti s postoji či mírou generativního zájmu. Vzhledem k tomu, že ne všichni respondenti odpověděli na doplňující otázky, snížil se u těchto podotázek počet respondentů. Zároveň, jak je již popsáno ve výzkumné části diplomové práce, výzkum naznačuje další možné cesty, které by stály při větším počtu respondentů za hlubší prozkoumání. Limitujícím faktorem by ovšem pro realizaci obšírnějšího výzkumu mohla být nedostatečná motivace škol se na výzkumu podílet, na kterou jsem též narazila. Také již ve výzkumné části jsem se zmiňovala o tom, že by bylo určitě zajímavé zmapovat postoje ke všem prarodičům a přinést tak komplexnější pohled na problematiku postojů. K tomu by ovšem bylo zapotřebí více časového prostoru ve školách. Další možností by bylo sehnat respondenty i jinými způsoby. Případně zažádat o grant, který by zajistil spojené náklady s realizací obšírnějšího výzkumu.

V rámci otestování Loyolské škály generativního zájmu jsem ověřila vysokou reliabilitu české verze škály. Ovšem dle mých výsledků výrok č. 5 nechtěl přepólovat a výrok č. 9 jsem po provedení analýzy komponent musela úplně vyřadit, jelikož by docházelo ke snížení reliability. V případě dalšího použití u adolescentů bych zvažila inovaci některých výroků, které byly pro mladou generaci méně pochopitelné a zvolila bych zřejmě jednodušší formulaci jednotlivých výroků, abych se vyvarovala otázkám typu: „Co mám tedy zaškrtnout, když chci, aby moje odpověď vyzněla takto?“. V rámci svého výzkumu jsem ovšem primárně chtěla škálu zanechat ve stejné podobě, ve které byla podávána starší věkové kategorii a zároveň vykazovala vysokou spolehlivost naměřených dat. Tato volba se ukázala jako výhodná, jelikož jsem také v rámci mých výsledků potvrdila vysokou reliabilitu škály a můžu tak usuzovat o spolehlivosti získaných dat. Za přínosnou považuji mnou vytvořenou škálu postojů

k prarodičům, která má reliabilitu s hodnotou Cronbachovo alfa 0,819. Vzhledem ke své vysoké hodnotě by tak do budoucna mohla posloužit k dalšímu zkoumání postojů k prarodičům i v jiné věkové kategorii, než jsem zvolila já.

Protože jsem zkoumala generativitu především ve vztahu k postojům adolescentů ke svým prarodičům, tak jsem se zaměřovala pouze na jednu dimenzi, kterou byl generativní zájem. Určitě by bylo zajímavé zrealizovat výzkum, který by se komplexně zaměřoval na generativitu u adolescentů a přinášel tak ucelenější informace o generativitě v tomto vývojovém období.

ZÁVĚR

Diplomová práce pojednává o postojích adolescentů ke svým prarodičům. V rámci teoretické části shrnuje poznatky o postojích, vývojovém období adolescentů a to konkrétně se zaměřením na tzv. pozdní adolescenci. Seznamuje s rodinným systémem a mezigeneračními vztahy, prarodičovstvím včetně vývojového období prarodičů, role prarodičů a jejich důležitosti v životě svých vnoučat. V závěru teoretické části přináší vhled do tématu generativity, která je předmětem zkoumání.

Ve výzkumné části jsem se zaměřila primárně na zjištění souvislosti mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Ke zkoumání jsem využila kvantitativní metodu sběru dat a to dotazníkové šetření, ve kterém jsem využila tzv. Likertovo škálování pro vytvoření škály, která se zaměřovala na postoje adolescentů ke svým prarodičům. Míru generativního zájmu jsem zkoumala prostřednictvím české verze tzv. Loyolské škály generativity. Výzkumná data byla vyhodnocena prostřednictvím programu SPSS a následně byla potvrzena hlavní výzkumná hypotéza, ve které bylo zjištěno, že existuje souvislost mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu. Adolescenti, kteří mají kladné postoje ke svým prarodičům, mají také vyšší míru generativního zájmu. Jedná se ovšem o mírnou korelaci.

Prostřednictvím dalších výzkumných hypotéz bylo zjištěno, že adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům. Dále nebyl potvrzen rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na tom, jestli adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny. Pouze dívky z neúplné rodiny mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům z neúplné rodiny. Také byl potvrzen můj předpoklad, že adolescenti, kteří pravidelně navštěvují svoje prarodiče, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří je pravidelně nenavštěvují.

Při zkoumání generativního zájmu bylo zjištěno, že neexistuje u adolescentů významný rozdíl v míře jejich generativního zájmu dle pohlaví. Dále bylo zjištěno, že adolescenti, kteří si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm, mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti adolescentům, kteří si nemyslí, že jsou po svém prarodiči a nevidí se v něm. Prostřednictvím další hypotézy byl ověřen předpoklad, že

adolescenti, kteří by chtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič, mají vyšší míru generativního zájmu oproti adolescentům, kteří by nechtěli v životě dělat něco jako jejich prarodič. Poslední hypotézy testovaly rozdíly v postojích a míře generativního zájmu dle typu školy, kterou žáci navštěvují. Mezi gymnáziem, integrovanou střední školou a ekonomickou školou nebyl zaznamenán žádný významný rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům ani v míře generativního zájmu.

Výzkum mimo jiné přináší i vyhodnocené jednotlivé doplňkové otázky z dotazníku, které též poskytují zajímavá zjištění a jejich možnou další souvislost s postoji či mírou generativního zájmu. O bližších informacích pojednávám již ve výzkumné části diplomové práce.

Z výsledků výzkumné části vyplývá, že u adolescentů převažují kladné postoje ke svým prarodičům a výzkumné šetření přináší několik důležitých poznatků v rámci zkoumání postojů k prarodičům a míry generativního zájmu u adolescentů. Také teoretická i praktická část poukazuje na pozitivní přínos role prarodičů v životě jejich vnoučat. Dále výzkum naznačuje propojenost tématu postojů adolescentů ke svým prarodičům a míry generativního zájmu, i přestože výsledná korelace mezi nimi byla nízká. Pozitivní vliv prarodičů může působit, pokud nebudou sami adolescenti zaujímat ke svým prarodičům záporné postoje. Výsledky tedy kromě lepší orientace v tématech poukazují na potřebu kvalitních vztahů mezi prarodiči a jejich vnoučaty. O výsledcích bych dále ráda informovala širší veřejnost a zvýšila tak povědomí v ČR o postojích adolescentů ke svým prarodičům a míře jejich generativního zájmu.

SEZNAM LITERATURY

Knižní publikace:

ARNETT, Jeffrey Jensen. *Adolescence and emerging adulthood: a cultural approach*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2001. ISBN 0-13-089-444-3.

AYERS, Susan a Richard DE VISSER. *Psychologie v medicíně*. Přeložila Helena HARTLOVÁ. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5230-3.

BLATNÝ, Marek, ed. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Přeložil Jan VALEŠKA. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. 2. přeprac. vyd. Přeložil Jiří ŠIMEK. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0786-3.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990. Pyramida. ISBN 80-7038-158-2.

HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Přeložila Alžběta Sirovátková. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-105-3.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3037-0.

HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013. Sociálně – zdravotnický pracovník. ISBN 978-80-247-4697-5.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché. ISBN 978-80-247-2284-9.

JANOUSEK, Jaromír. *Metody sociální psychologie*. Praha: SPN, 1986.

JUNG, Carl Gustav. *Červená kniha*. Přeložil Petr BABKA aj. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-767-1.

KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2017. Sestra. ISBN 978-80-271-0102-3.

KOHLBERG, Lawrence. Moral stages and moralization: The cognitive-developmental approach. In: Thomas, LICKONA, ed. *Moral development and behavior: Theory, research, and social issues*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1976, s. 170 – 205. ISBN 0-03-002811-6.

KOTRE, John N. *Outliving the self: how we live on in future generations*. New York: W.W. Norton, 1996. ISBN 0-393-31523-1.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

LANGMEIER, Josef a Marie KŇOURKOVÁ. *Psychologie*. Část 2., úvod do pediatrické psychologie. Praha: SPN, 1988.

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing: [strategické trendy a příklady z praxe]*. 4. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5366-9.

MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada, 2011. Sestra. ISBN 978-80-247-3148-3.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MÁROVÁ, Zdeňka, Senta RADVANOVÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975. Knihy pro rodiče.

MCADAMS, Dan. P and Regina L., LOGAN. What is generativity? In: Ed de St., AUBIN, Dan P. MCADAMS and T.-C. KIM (Eds.), *The generative society: Caring for future generations*. Washington, DC: American Psychological Association, 2004, p. 15-31. ISBN: 978-1-59147-034-2

MILLER-MCLEMORE, Bonnie J. Generativity and gender: The politics of care. In: Dan P., MCADAMS and Ed de St., AUBIN. *Generativity and adult development: How and why we care for the next generation*. Washington, DC: American Psychological Association, 1998. ISBN 978-1-55798-470-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.

NEUŽILOVÁ MICHALČÁKOVÁ, Radka. *Strachy v období rané adolescence*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. Psychologie. ISBN 978-80-87029-15-2.

NOVÁK, Tomáš. *Sám sobě psychologem 2*. Praha: Grada, 2010. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2956-5.

NOVÁK, Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada, 2007. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2057-3.

PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. 2. vyd. Přeložil František JIRÁNEK. Praha: Portal, 1999. ISBN 80-7178-309-9.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.

SCHWOB, Peter. *Grosseltern und Enkelkinder: zur Familiendynamik der Generationsbeziehung*. Heidelberg: Asanger, 1988. ISBN 3-89334-127-7.

STOŽICKÝ, František a Josef SÝKORA. *Základy dětského lékařství*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2997-1.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2011. Pro rodiče. ISBN:978-80-247-3181-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VANĚK, Antonín. *Příznaky krize manželské rodiny*. Praha: SPN, 1971. Knižnice sociologické literatury.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, Ed. *Sociální psychologie*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.

Internetové zdroje:

BRADLEY, C. L. Generativity - stagnation: Development of a status model. *Developmental Review* [online]. 1997, 17 (3), p. 262 - 290 [cit. 2018-04-11]. ISSN 0273-2297. DOI <https://doi.org/10.1006/drev.1997.0432>. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0273229797904329?via%3Dihub>

CRONBACH, Lee J. a Richard J. SHAVELSON. My current Thoughts on Coefficient Alpha and Successor Procedures. *Educational and Psychological Measurement* [online]. 2004, 64(3), p. 391 - 418 [cit. 2018-03-12]. ISSN 1552-3888. DOI <http://dx.doi.org/10.1177/0013164404266386>. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/record/2004-14511-002>

EDELSTEIN, L. N. Revisiting Erikson's views on women's generativity, or Erikson didn't understand midlife woman. *American Psychological Association* [online]. 1997, p. 15 - 19 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED415473.pdf>

EINOLF, C. J. Stability and change in generativity concern: Evidence from a longitudinal survey. *Journal of Research in Personality* [online]. 2014, 51, p. 54-61 [cit. 2018-04-10]. ISSN 0092-6566. DOI <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2014.04.003>. Dostupné z: <http://ioa126.medsch.wisc.edu/findings/pdfs/1371.pdf>

HART, Holly M., Dan P. MCADAMS, Barton J. HIRSCH and Jack J. BAUER. Generativity and Social Involvement among African Americans and White Adults.

Journal of Research in Personality [online]. 2004, 35, p. 208–230. [cit. 2018-04-11]. ISSN 0092-6566. DOI <https://doi.org/10.1006/jrpe.2001.2318>. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0092656601923189>

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martina ŠTÍPKOVÁ. Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Naše společnost* [online]. 2014, 12 (1), s. 15-26 [cit. 2018-04-05]. ISSN 1214-438X. DOI <http://dx.doi.org/10.13060/1214438X.2014.1.12.92>. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/casopis-nase-spolecnost/prehled-clanku/71-2014-1/1752-typologie-prarodicovstvi-v-ceske-spolecnosti-faktory-ovlivnujici-zapojeni-prarodicu-do-pece-o-vnoucata>

JONES, Brady K. and Dan P. MCADAMS. Becoming generative: Socializing influences recalled in life stories in late midlife. *Journal of Adult Development* [online]. 2013, 20 (3), p. 158-172. [cit. 2018-04-10]. ISSN 1573-3440. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10804-013-9168-4>

LOGAN, Regina R. Scoring the Loyola Generativity Scale (LGS). *Foley Center for the Study of Lives* [online]. © 2009, [2018-03-14]. Dostupné z: <http://www.sesp.northwestern.edu/foley/instruments/lgs/scoringlgs/>

MAHLER, Zdeněk. *Morální inteligence aneb neztrácejme lidství: Kniha o člověku, jeho morálce a skutečných hodnotách lidského života* [online]. TZ – one, © 2017 [2018-04-14]. ISBN 978-80-7539-046-2. Dostupné z: <https://www.martinus.cz/?uItem=282220>

MCADAMS, Dan P. and Ed de St. AUBIN. A Theory of Generativity and Its Assessment Through Self-Report, Behavioral Acts, and Narrative Themes in Autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1992, 62(6), p. 1003–1015 [cit. 2018-04-11]. ISSN 1939-1315. DOI <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.62.6.1003>. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/232504200> A Theory of Generativity and Its Assessment Through SelfReport Behavioral Acts and Narrative Themes in Autobiography

MCADAMS, Dan P. and Ed de St. AUBIN. Generativity among young, midlife and older adults. *Psychology and Aging* [online]. 1993, 8(2), p. 221–230 [cit. 2018-04-11]. ISSN 0882-7974. DOI <http://dx.doi.org/10.1037/0882-7974.8.2.221>.

Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/14875026> Generativity Among Young Midlife and Older Adults

NEWTON, N. J. and I. H. BALTYS. Parent status and generativity within the context of race. *International Journal Of Aging & Human Development* [online]. 2014, 78(2), p. 171-195 [cit. 2018-4-10]. ISSN 0091-4150. DOI <http://dx.doi.org/10.2190/AG.78.2.e>. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/263396611> Parent Status and Generativity within the Context of Race

OCHSE, R. and C. PLUG. Cross-cultural investigation of the validity of Erikson's theory of personality development. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1986, 50(6), p. 1240-1252 [cit. 2018-4-09]. ISSN 1939-1315. DOI <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.50.6.1240>. Dostupné z:

<http://psycnet.apa.org/record/1986-24211-001>

PETERSON, B. and E. KLOHNEN. Realization of generativity in two samples of women at midlife. *Psychology And Aging* [online]. 1995, 10(1), p. 20-29 [cit. 2018-04-10]. ISSN 0882-7974. DOI <http://dx.doi.org/10.1037/0882-7974.10.1.20>. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/278854591> Realization of generativity in two samples of women at midlife

WARBURTON, J., D. MCLAUGHLIN and D. PINSKER. Generative acts: family and community involvement of older australians. *International Journal of Aging & Human Development* [online]. 2006, 63(2), p. 115–137 [cit. 2018-04-08]. ISSN 0091-4150. DOI <http://dx.doi.org/10.2190/9TE3-T1G1-333V-3DT8>. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17137030>

PŘÍLOHY

1) dotazník:

VZTAH K PRARODIČŮM

Milí studenti,

jsem studentkou 5. ročníku psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií a ráda bych vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží k průzkumu k mé diplomové práci s názvem: „**Postoje adolescentů ke svým prarodičům**“.

Můj dotazník zjišťuje především **váš postoj k prarodiči, který je vám nejbližší**. Dotazník je **anonymní** a vaše odpovědi se dostanou pouze do mých rukou. Veškeré informace budou sloužit pouze pro studijní účely a budou použity ke zpracování mé diplomové práce. S rámcovými výsledky tohoto průzkumu bude seznámena vaše škola.

Prosím, snažte se odpovědět na všechny otázky. U jednotlivých otázek je uvedeno, jak je máte vyplnit. U výroků v tabulce zaškrtněte v každém řádku vždy **pouze jedno okénko**; zvolte tu možnost, která nejlépe vystihuje váš postoj.

Prosím vás o pravdivé odpovědi a předem děkuji za jeho vyplnění a za vaši upřímnost.

Bc. Janet Bělová

1. Zaškrtni prosím jakého jsi pohlaví.

- 1) dívka
- 2) chlapec

2. Zaškrtni prosím, jestli pocházíš z úplné či neúplné rodiny.

- 1) úplná rodina (skládá se z muže, ženy a jejich dítěte/děti)
- 2) neúplná rodina (rodina, ve které dochází k výchově dítěte či dětí bez přítomnosti jednoho z rodičů)

3. Kdo z tvých prarodičů je ti nejbližší (vyber jednu možnost)?

- 1) babička z matčiny strany
- 2) děda z matčiny strany
- 3) babička z otcovy strany
- 4) děda z otcovy strany

4. Zaškrtni prosím, jak často navštěvuješ prarodiče, kterého jsi v předchozí otázce uvedl/a jako tobě nejbližšího (vyber jednu možnost).

- 1) každý týden
- 2) 1x – 3x do měsíce
- 3) několikrát do roka
- 4) 1x za rok či za dva
- 5) nikdy

5. Jak se tento prarodič staral o své děti? (o tvého tátu nebo mámu)

Doplň:

.....
.....
.....

6. Jsi po svém prarodiči, který je ti nejbližší? Vidiš se v něm?

1) ano

2) ne

Pokud ano, doplň prosím v čem:

.....
.....
.....
.....

7. Co ti tento prarodič dal do života?

.....
.....
.....
.....

8. Je něco, co by jsi chtěl/a v životě dělat jako tento prarodič?

1) ano

2) ne

Pokud ano, doplň prosím, co by to bylo:

.....
.....
.....
.....

9. Jaký mají vztah tvoji rodiče s tímto prarodičem?

Doplň:

.....

.....

.....

.....

10. Vyjádři prosím svůj názor k následujícím výroky, které se týkají tvého prarodiče, kterého jsi výše uvedl/a jako tobě nejbližšího. U každého řádku zaškrtni vždy jedno okénko.

	Naprostou souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Vůbec nesouhlasím
Rád/a trávím čas se svým prarodičem.					
Prarodič je pro mě důležitou součástí mé rodiny.					
Stydím se za to, že navštěvuji svého prarodiče.					
Záleží mi na vztahu se svým prarodičem.					
Můj prarodič je staromódní a nerozumí mi.					
Když mě můj prarodič o něco požádá, tak mu rád/a vyhovím.					
Ke svému prarodiči si chodím pro rady, jelikož je moudřejší a zkušenější.					

Svého prarodiče navštěvuji kvůli tomu, že mi dává peníze.					
Svého prarodiče respektuji a vážím si ho.					
S prarodičem se vídám pouze na „povinných“ rodinných setkáních jako jsou narozeninové oslavy a Vánoce.					
Když se doma pohádám s rodiči, tak hledám útočiště u svého prarodiče.					
Prarodič je pro mě zdrojem rodinné historie, vzpomínek a tradic.					

11. Odpověď/a bys na otázky 4. – 10. jinak, kdyby se jednalo o někoho jiného z tvých prarodičů?

- 1) ano
- 2) nevím
- 3) ne

12. Následující tvrzení popisují určité postoje, názory a chování. U každého tvrzení vždy prosím vyjádři, jak často ve tvém případě platí.

Prosím použij následující stupnici k vyjádření svých odpovědí.

Nikdy	Ojediněle / málokdy	Poměrně často	Velmi často / skoro pořád
①	①	②	③

	Nikdy	Ojediněle/ málokdy	Poměrně často	Velmi často / skoro pořád
1) Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.	☐	☐	☐	☐
2) Nemám pocit, že by mě ostatní potřebovali.	☐	☐	☐	☐
3) Myslím, že by se mi líbila práce učitele/učitelky.	☐	☐	☐	☐
4) Mám pocit, jako bych ovlivnil/a mnoho lidí.	☐	☐	☐	☐
5) Nedělám dobrovolnické práce pro charitu.	☐	☐	☐	☐
6) Udělal/a jsem a vytvořil/a věci, které měly dopad na ostatní lidi.	☐	☐	☐	☐
7) Snažím se být kreativní ve většině věcí, které dělám.	☐	☐	☐	☐
8) Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.	☐	☐	☐	☐
9) Jsem přesvědčen/a, že společnost nemůže být odpovědná za poskytování jídla a přístřeší pro všechny lidi bez domova.	☐	☐	☐	☐
10) Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.	☐	☐	☐	☐
11) Kdybych nemohl/a mít vlastní děti, byl/a bych nějaké adoptoval/a.	☐	☐	☐	☐
12) Mám důležité dovednosti, které se snažím předat druhým.	☐	☐	☐	☐
13) Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.	☐	☐	☐	☐
14) Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.	☐	☐	☐	☐
15) Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.	☐	☐	☐	☐
16) Ve svém životě jsem se zavázal/a mnoha různým lidem, skupinám a aktivitám.	☐	☐	☐	☐
17) Lidé říkají, že jsem velmi čínorodý člověk.	☐	☐	☐	☐
18) Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji.	☐	☐	☐	☐
19) Lidé si ke mně chodí pro radu.	☐	☐	☐	☐
20) Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.	☐	☐	☐	☐

2) deskriptivní tabulky:

tabulka č. 1 – reliabilita škály postojů adolescentů ke svým prarodičům

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,819	,843	12

tabulka č. 2 – průměrná korelace a rozpětí korelací mezi jednotlivými položkami (výroky) zaměřujícími se na postoje adolescentů ke svým prarodičům

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Inter-Item Correlations	,309	-,058	,717	,775	-12,404	,025	12

tabulka č. 3 – Loyolská škála generativity - analýza komponent

	Component					
	1	2	3	4	5	6
Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.	,404	-,511	,131	-,041	,138	,165
Nemám pocit, že by mě ostatní potřebovali.	,201	,521	,009	-,395	-,024	,348
Myslím, že by se mi líbila práce učitele/učitelky.	,187	-,358	,259	,528	,108	-,122
Mám pocit, jako bych ovlivnil/a mnoho lidí.	,647	-,248	-,133	-,203	,227	-,260
Nedělám dobrovolnické práce pro charitu.	,213	-,073	,025	,441	-,483	,055
Udělal/a jsem a vytvořil/a věci, které měly dopad na ostatní lidi.	,394	-,348	-,079	-,108	,435	-,133
Snažím se být kreativní ve většině věcí, které dělám.	,526	-,292	,219	-,190	,221	,197
Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.	,562	,340	-,404	-,055	-,019	,077

Jsem přesvědčen/a, že společnost nemůže být odpovědná za poskytování jídla a přístřeší pro všechny lidi bez domova.	,013	,035	-,316	,471	,319	,635
Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.	,654	,090	-,252	,002	,010	-,104
Kdybych nemohl/a mít vlastní děti, byl/a bych nějaké adoptoval/a.	,229	-,190	,536	-,282	-,309	,303
Mám důležité dovednosti, které se snažím předat druhým.	,670	-,122	,165	,012	,204	,187
Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.	,413	,590	,030	,121	,077	-,127
Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi	,308	,474	,561	,259	,055	,029
Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.	,386	,569	,388	-,013	,211	-,233
Ve svém životě jsem se zavázal/a mnoha různým lidem, skupinám a aktivitám.	,420	-,242	-,127	-,096	-,323	-,178
Lidé říkají, že jsem velmi činnorodý člověk.	,735	,048	,007	,099	-,067	-,016
Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji.	,582	-,221	,053	,208	-,199	-,146
Lidé si ke mně chodí pro radu.	,567	-,123	-,051	-,163	-,349	,223
Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.	,708	,234	-,328	,101	-,143	-,011

tabulka č. 4 – reliabilita Loyolské škály generativity

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,796	,803	19

tabulka č. 5 – průměrná korelace a rozpětí korelací mezi jednotlivými položkami (výroky) zjišťujícími míru generativního zájmu

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Inter-Item Correlations	,177	-,204	,579	,784	-2,839	,020	19

tabulka č. 6 – korelace mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům a mírou jejich generativního zájmu

Correlations

		LGS	atttoprar_R
LGS	Pearson Correlation	1	,263(**)
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	235	235
atttoprar_R	Pearson Correlation	,263(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	235	235

tabulka č. 7 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle pohlaví

atttoprar_R

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,555	1	1,555	5,694	,018
Within Groups	63,625	233	,273		
Total	65,180	234			

tabulka č. 8 – průměrné hodnoty a standartní odchylky škály postojů k prarodičům a míry generativního zájmu

Group Statistics

	sex	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
atttoprar_R	dívka	157	4,2571	,51009	,04071
	chlapec	78	4,0844	,54695	,06193
LGS_r	dívka	157	1,6286	,40129	,03203
	chlapec	78	1,6385	,42687	,04833

tabulka č. 9 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli adolescenti pochází z úplné či neúplné rodiny

ANOVA

atttoprar_R

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,685	2	,343	1,233	,293
Within Groups	64,494	232	,278		
Total	65,180	234			

tabulka č. 10 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda dívky a chlapci z úplné rodiny mají významný rozdíl mezi postoji ke svým prarodičům

ANOVA

atttoprar_R

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,614	1	,614	2,217	,138
Within Groups	64,565	233	,277		
Total	65,180	234			

tabulka č. 11 – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl v postojích dívek a chlapců z neúplných rodin ke svým prarodičům

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: attoprar_R

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	3,731(a)	3	1,244	4,676	,003
Intercept	2909,177	1	2909,177	10936,357	,000
o1	2,834	1	2,834	10,654	,001
o2	1,609	1	1,609	6,050	,015
o1 * o2	1,415	1	1,415	5,321	,022
Error	61,448	231	,266		
Total	4210,198	235			
Corrected Total	65,180	234			

a R Squared = ,057 (Adjusted R Squared = ,045)

tabulka č. 12 – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům v závislosti na tom, jak často adolescenti navštěvují svého prarodiče

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: attoprar_R

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	5,945(a)	4	1,486	5,771	,000
Intercept	1543,506	1	1543,506	5993,244	,000
o4	5,945	4	1,486	5,771	,000
Error	59,234	230	,258		
Total	4210,198	235			
Corrected Total	65,180	234			

a R Squared = ,091 (Adjusted R Squared = ,075)

tabulka č. 13 – analýza rozptylu - porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli si myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm

ANOVA

atttoprar_R

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,478	1	5,478	21,294	,00000651981
Within Groups	59,688	232	,257		
Total	65,166	233			

tabulka č. 14 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl v míře generativního zájmu adolescentů dle toho, jestli je něco, co by v životě chtěli dělat jako jejich prarodič

ANOVA

LGS_r

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,991	1	1,991	12,481	,000
Within Groups	37,167	233	,160		
Total	39,158	234			

tabulka č. 15 – analýza rozptylu - porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, jestli existuje u adolescentů rozdíl mezi mírou jejich generativního zájmu a postoji ke svým prarodičům dle toho, jaký typ školy navštěvují

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
LGS_r	Between Groups	,038	2	,019	,113	,893
	Within Groups	39,119	232	,169		
	Total	39,158	234			
atttoprar_R	Between Groups	,491	2	,245	,880	,416
	Within Groups	64,689	232	,279		
	Total	65,180	234			

tabulka č. 16 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05 zjišťující, zda existuje rozdíl mezi postoji adolescentů ke svým prarodičům dle toho, co jim dal jejich prarodič do života

ANOVA

atttoprar_R

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,502	6	1,084	4,305	,000
Within Groups	55,382	220	,252		
Total	61,884	226			

tabulka č. 17 – analýza rozptylu – porovnání pravděpodobnosti chyby prvního řádu s hladinou významnosti 0,05, zjišťující, zda existuje rozdíl v postojích adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jaký mají jejich rodiče vztah s prarodičem

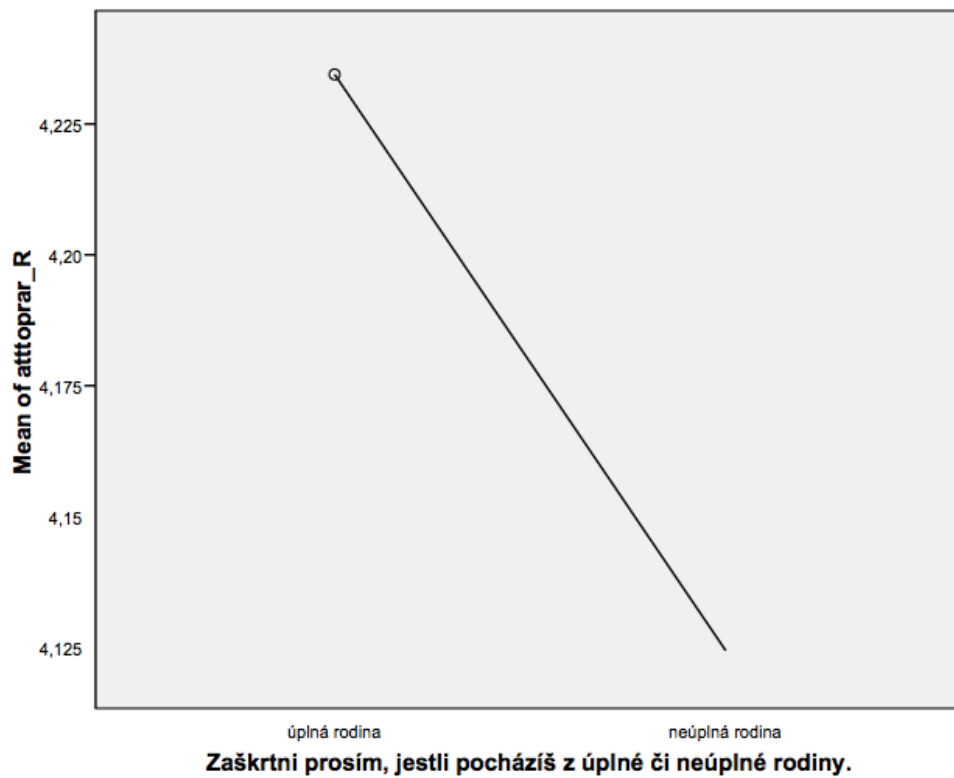
ANOVA

atttoprar_R

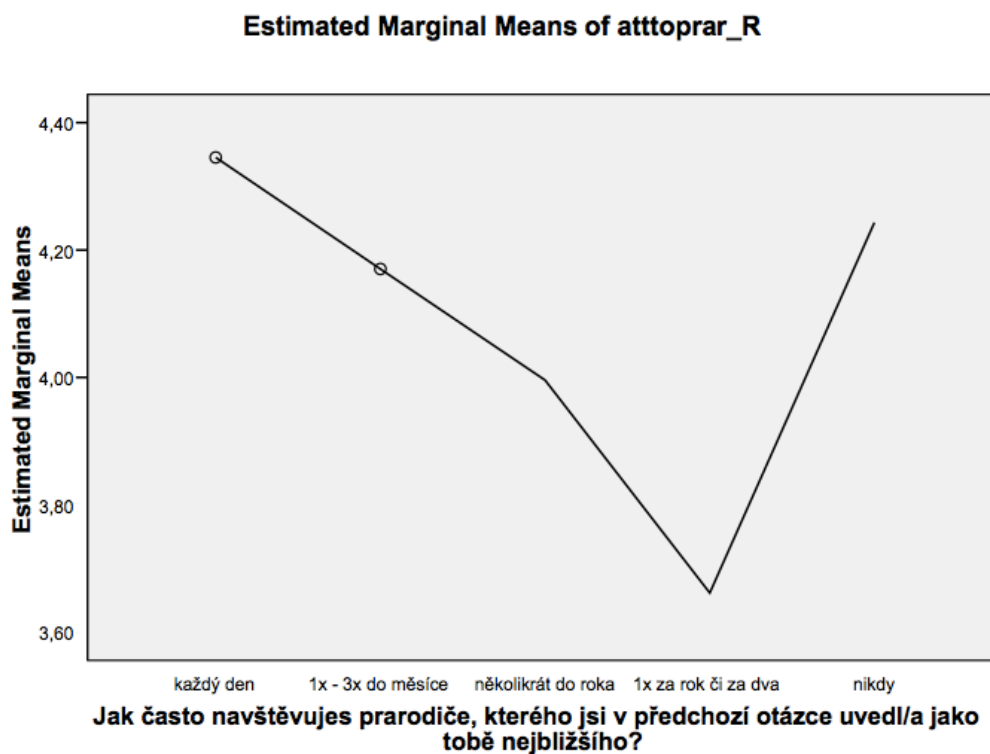
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,502	6	1,084	4,305	,000
Within Groups	55,382	220	,252		
Total	61,884	226			

3) grafy:

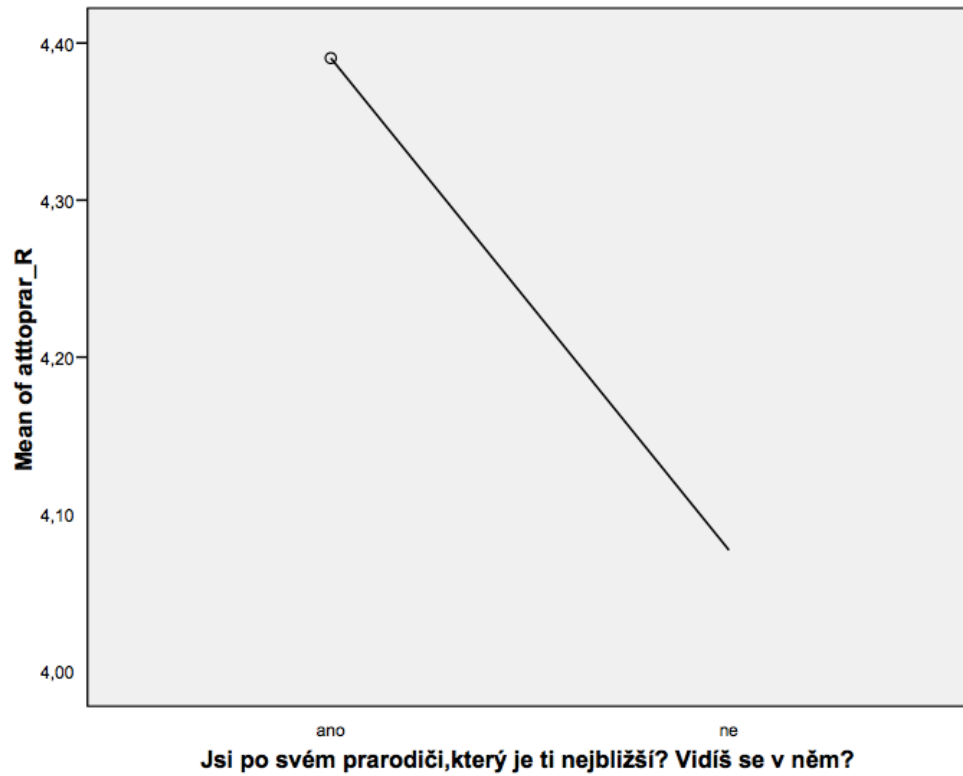
graf č. 1 - rozdíl v průměrných hodnotách postoje adolescentů ke svým prarodičům dle typu rodinného systému (úplná /neúplná rodina)

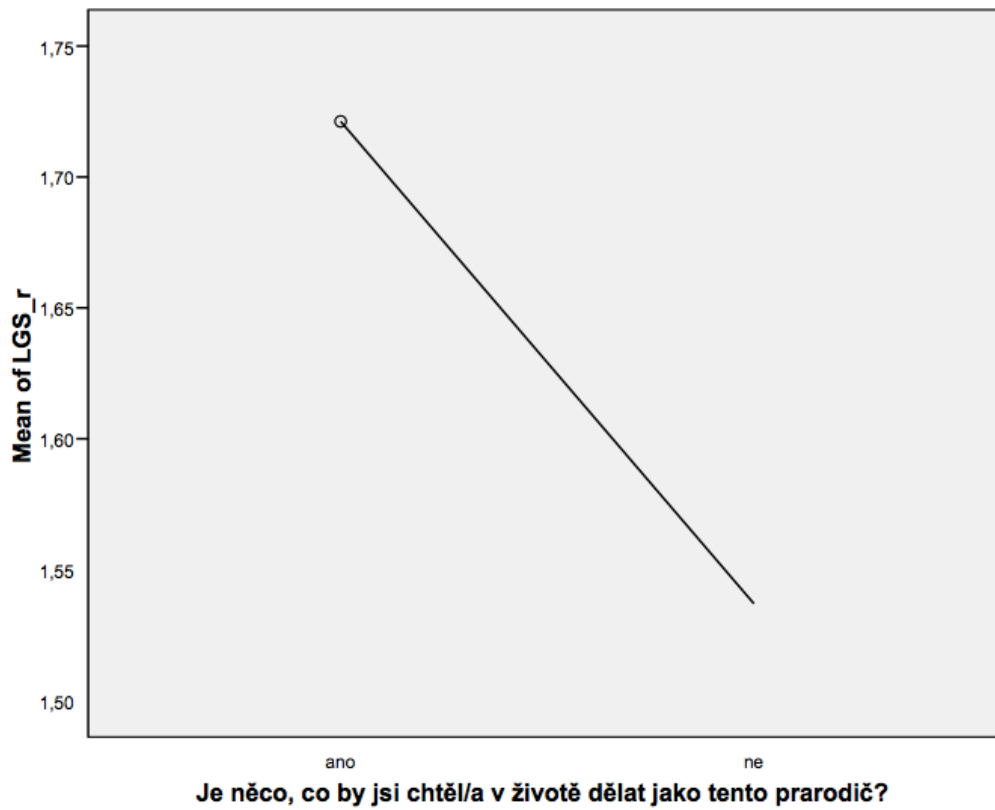
graf č. 2 – průměrné hodnoty postoje adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jak často adolescenti navštěvují svoje prarodiče

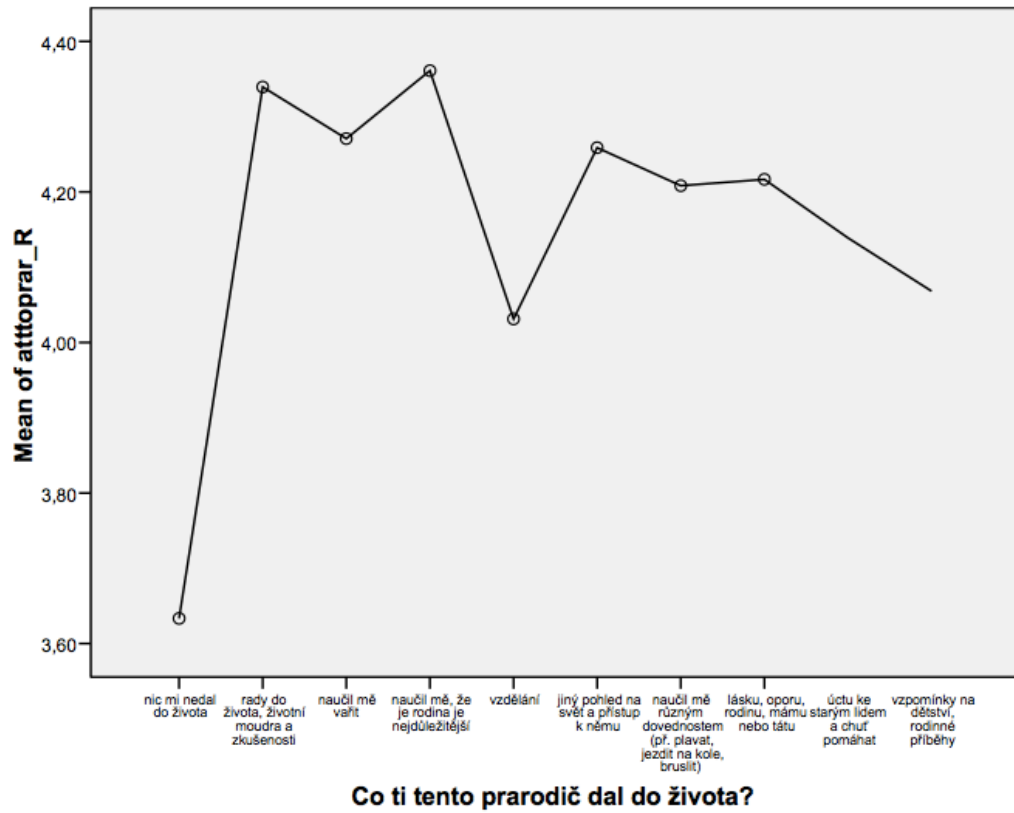
graf č. 3 – průměrné hodnoty postoje adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jestli si adolescenti myslí, že jsou po svém prarodiči a vidí se v něm či ne

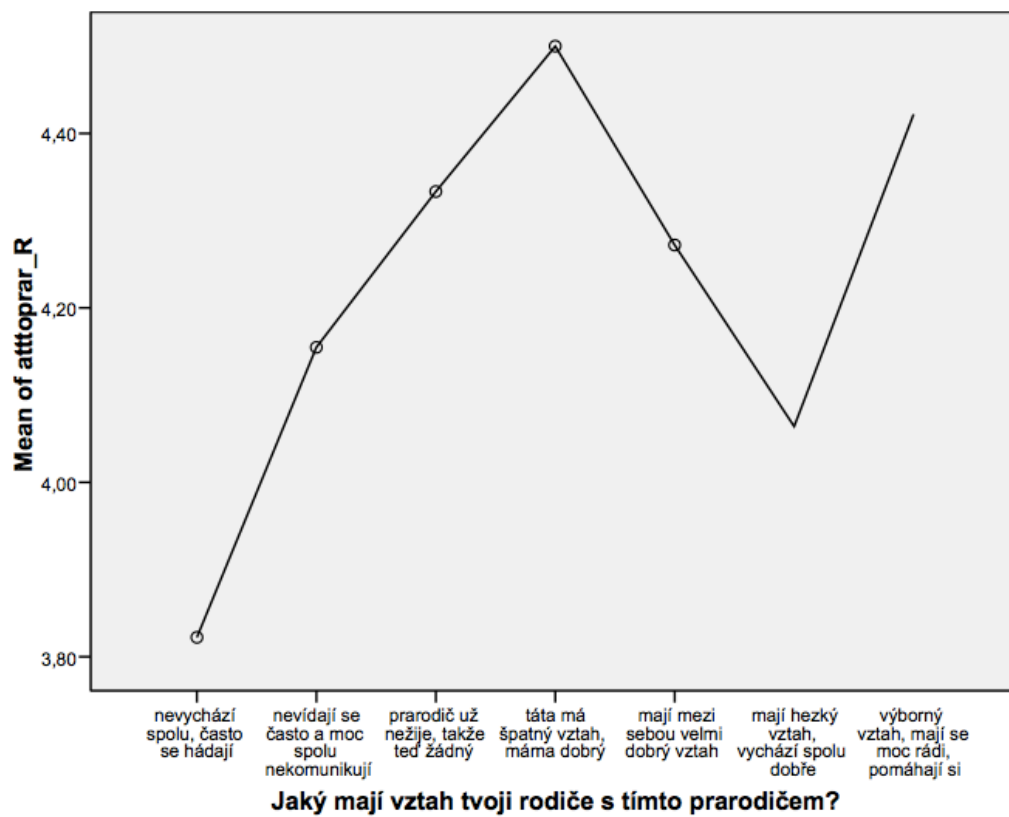
graf č. 4 – průměrná hodnota míry generativního zájmu dle toho, jestli je u adolescentů něco, co by chtěli v životě dělat jako jejich prarodič

graf č. 5 – průměrné hodnoty postojů adolescentů ke svým prarodičům dle toho, co jim dal prarodič do života

graf č. 6 - průměrné hodnoty postojů adolescentů ke svým prarodičům dle toho, jaký mají vztah jejich rodiče s tímto prarodičem

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Janet Bělová

Studijní program: magisterský

Studijní obor: jednooborová psychologie

Název práce: Postoje adolescentů ke svým prarodičům

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Rok dokončení práce: 2018

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh):

a) Přímé citace: 221

b) Ostatní text: 140 849

c) celkový počet znaků: 141 070

Název textu práce ve formátu PDF:

DP_Belova_Postoje_adolescentu_ke_svim_prarodicum

Autor práce **Janet Bělová**
 Název práce *Postoje adolescentů ke svým prarodičům.*
 Obor studia psychologie
 Vedoucí práce doc. Karel Hnilica

stupnice**

1	2	3	4	5	0
----------	----------	----------	----------	----------	----------

Práce s odbornou literaturou

Využití relevantních odborných časopiseckých zdrojů (množství)
 Využití relevantních recentních pramenů (z posledních 2-5 let)
 Využití původních pramenů (nikoli sekundární literatury)

	X				
	X				
	X				

Teoretická část

Členění, návaznost částí, rozvržení témat atp.
 Jasně směřování k hypotézám výzkumu
 Jsou definovány všechny konstrukty vyskytující se v hypotézách?
 Je vymezení klíčových témat a pojmů založeno na studiu více nezávislých zdrojů?
 Původnost zpracování odborné literatury, elaborace hypotéz
 Rozsah textu nesouvisějícího bezprostředně s hypotézami výzkumu („vata“)
 Odborný styl psaní, absence gramatických chyb, srozumitelnost, ...
 Mohla by být teoretická část časopisecky publikována jako původní odborný text?

X					
X					
X					
	X				
	X				
X					
X					
	X				

Problém, cíle, otázky a hypotézy

Jasnost a srozumitelnost stanovení cíle výzkumu
 Výzkumné otázky (originalita, zajímavost, závažnost...)
 Hypotézy (srozumitelnost, vnitřní konzistence, specifikace vztahů, ...)
 Teoretická / praktická relevantnost hypotéz
 Operacionalizace hypotéz (testovatelnost, falzifikovatelnost)

X					
X					
X					
X					
X					

Výzkumná strategie, design, soubor, techniky sběru dat

Předvýzkum: předběžné ověření psychometrických vlastností nástrojů
 Předvýzkum: předběžné ověření dostupnosti a vhodnosti souboru
 Výběrový soubor (vhodnost, složení, velikost, apriorní síla testů)
 Vhodnost použité výzkumné strategie pro test výzkumných hypotéz
 Popis použitých technik sběru dat (operacionalizace proměnných)
 Uvedení psychometrických vlastností použitých technik: reliabilita
 Jsou uvedeny potřebné údaje, aby bylo možno výzkum replikovat?

					X
					X
	X				
X					
X					
X					
X					

Prezentace dat a jejich analýzy

Jsou uvedeny základní deskriptivní údaje (M, SD, %, r, ...)?
 Jsou tabulky a grafy správně vytvořeny a popsány?
 Nejsou v textu údaje a data, která jsou irelevantní k testu hypotéz („vata“)?
 Byly adekvátně testovány všechny hypotézy (správná volba testů)?
 Jsou uvedeny velikosti účinku (r, d, η^2 , ...) a pravděpodobnosti?
 Jsou výsledky testů prezentovány správně, přehledně a srozumitelně?
 Jsou výsledky statistických testů správně interpretovány?
 Jsou v textu uvedeny pouze relevantní údaje, tabulky a grafy?
 Byly testovány všechny apriorní hypotézy a pouze ony?
 Jsou poskytnuta data a kódy umožňující nezávislou re-analýzu dat?

X					
X					
X					
X					
X					
	X				
X	X				
X					
X					
					X

Diskuse výsledků šetření a celkové zhodnocení výzkumu

Je uvedeno stručné a srozumitelné shrnutí hlavních výsledků výzkumu?
 Je provedena diskuse výsledků vzhledem k relevantní literatuře?
 Jsou vyvozeny – je-li to relevantní – přiměřené závěry týkající se důsledků zjištění?
 Mohla by být výzkumná část časopisecky publikována jako původní odborný text?

	X				
	X				
	X				
X	X				

** 1 – výborně/ANO; 2 – velmi dobře /SPÍŠE ANO; 3 – dobře/STŘEDNĚ; 4 – velmi špatně/SPÍŠE NE; 5 – nedostatečně/NE; 0 – nehodnoceno, nehodí se atp.

Dodržování citačních norem ISO 690 a etických norem

Citace pramenů v textu (odkazy)

Citace textu (správnost, počet citací a parafrází, ...)

Citace jednotlivých pramenů v seznamu literatury (bibliografické citace)

Vytvoření seznamu literatury (formát, abecední řazení, shoda s citacemi v textu, ...)

Etické normy 1: informovaný souhlas, anonymizace, debriefing, ...

Etické normy 2: FFP (plagiátorství, fabrikace dat, falzifikace)

Etické normy 3: QRP (formulování hypotéz na datech, vylučování případů, ...)

X					
X					
					X
X					
X					
X					
					X

Spolupráce vedoucího práce se studentem, samostatnost a nezávislost studenta

Samostatnost a inovativnost při formulování hypotéz (vlastní přínos studenta)

Samostatnost a metodologická kompetence při realizaci výzkumu

Samostatnost a kompetence při práci s daty, při jejich analýzách a interpretaci

X					
	X				
	X				

Hodnocení jednotlivých částí (lze uvést hlavní nedostatky)

Práce s odbornou literaturou

Autorka v teoretické části čerpá ze své práce bakalářské. Většinou jde ale o učebnice (tj. sekundární literatury) Nakonečného, Vágnerové atp.; práci by prospělo, kdyby se obeznámila s původními prameny.

Prezentace dat a jejich analýzy

Některé tabulky týkající se dat mohly být umístěny přímo v textu. V tabulkách měly být všechny termíny v češtině.

Diskuse výsledků šetření a celkové zhodnocení výzkumu

Práce je velmi přínosná. Práce by mohla být – po rozšíření literatury o současné zdroje a reorganizaci empirické části – předložena jako článek (například do *E-psychologie*).

Spolupráce vedoucího práce se studentem, samostatnost studenta

Spolupráce s Janet Bělovou byla vynikající.

CELKOVÉ HODNOCENÍ

1,3

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Je zajímavou otázkou i zajímavým zjištěním, že se (alespoň u některých studentů) ukazuje, že je v tom, jací by chtěli být coby dospělí, ovlivňují významně i prarodiče. V určitém ohledu však toto přání dává smysl pouze v tradičních společnostech. Například již generace mých vrstevnic nemohly chtít být jako jejich babičky, protože jejich babičky zpravidla nechodily do zaměstnání a žily v úplně jiném světě, než ony. Myslíte si, že tato rychlá proměna společnosti, již si adolescenti uvědomují, může mít vliv na jejich trans-generační orientaci a na utváření jejich „generativních“ identit?

Práce splňuje podmínky kladené na diplomovou práci a **doporučuji ji k obhajobě.**

Navrhovaná klasifikace: 1

Datum, podpis: 7. 5. 2018

Karel Hnilica

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Janet Bělová

Obor studia: psychologie

Název práce: **POSTOJE ADOLESCENTŮ KE SVÝM PRARODIČŮM**

Oponent práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 84

Počet stránek příloh: 19

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

výsledků v praxi

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jakým způsobem autorka ověřila reliabilitu škály postojů adolescentů k jejich prarodičům?
Jakým způsobem autorka ověřila Loyolskou škálu generativity?
Jakým způsobem výše uvedená ověření potvrdila spolehlivost naměřených dat?
(otázka navazuje na formulace ze závěrů práce)

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka předložila k posouzení práci, která se zabývá vztahem adolescentů k prarodičům, což není příliš zkoumané téma. K textu lze vznést některé připomínky:

Z bakalářské práce přejala obecné pojednání o postojích; za hlavní prostředek jejich změny udává persvazi, což je přinejmenším sporné (s. 13).

Definice rodiny na s. 21 je zřejmě překonaná vývojem (v odkazu se neuvádí str., ale s.).

Pochybnosti lze vyjádřit i o pokusu definovat tzv. referenční rodinu. U některých odkazů parafrází by bylo vhodnější uvést přesnější odkaz (například na text uvedený na s. 25 – 27).

Je otázka, jak číst výroky typu: „Celkově se ale za nejsilnější mezigenerační vztah považuje vztah mezi matkou a dcerou (Novák, 2007).“ Co v tomto případě znamená „se považuje“?

Výrok o „negativních ambivalentních pocitech“ by bylo vhodné vyložit při obhajobě (s. 28).

Autorka často používá hodnotící formulace typu „Působení prarodičů může být pozitivní i negativní.“ (s. 33). Z textu práce není jasné, jak vlastně lze operacionalizovat hypotézu H(1):

Adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům. Čtenář by se rád dozvěděl odpověď na otázku, co znamená často užívaná formulace „kladnější postoj“.

Mimo jiné autorka například v závěrech práce konstatuje, že: Prostřednictvím dalších výzkumných hypotéz bylo zjištěno, že adolescentní dívky mají kladnější postoje ke svým prarodičům oproti chlapcům.“ (s. 76)

Celkové hodnocení:

Text práce by si v teoretické části zasloužil přesnější a vhodnější charakteristiky jednotlivých životních etap, jak adolescence, tak klasifikace „stáří“, kterou by bylo vhodné přizpůsobit současnému dělení a odlišení jednotlivých fází. Ocenit lze poměrně podrobné a vyčerpávající výpočty odpovědí ze škál; popis způsobu užití a následné „ověření“ škál při nutných úpravách a dovysvětlování některých položek respondentům v průběhu zadání dotazníků vzbuzuje určité pochybnosti. Vede mimo jiné k otázce, zda cíle práce nejsou místy dosti široké a disparátní – od ověření užití metody až po zjištění dat pomocí dotazníků, které jsou věru zřejmě konstruovány pro dospělejší generaci.

Předložený text splňuje požadavky kladené na diplomové práce a lze jej doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/
Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 24.5.2018

doc. PhDr. Jaroslav Kořá